

Article in two languages

Prof. UŁ. PhD Katarzyna Kamila Wałęcka-Matyja, <https://orcid.org/0000-0001-8222-729x>
Department of Social Psychology and Family Study
Institute of Psychology
University of Lodz

The role of family communication in shaping the quality of adult sibling interpersonal relationships and the opinions about the social world

Rola komunikacji rodzinnej w kształtowaniu jakości relacji interpersonalnej dorosłych rodzeństw i opinii o świecie społecznym

<https://doi.org/10.34766/fetr.v46i2.792>

Abstract: The aim of the study was to determine the relationships between the dimensions of the quality of the interpersonal relationship of siblings in early adulthood and the opinions about the social world, and to check whether there are relational predictors of these opinions.

The participants of the study were 180 people (including 48.9% women) who were in early adulthood ($M = 24.73$; $SD = 4.54$), who came from complete families with adult siblings.

The following research tools were used: the Adult Relationship Questionnaire (Wałęcka-Matyja, 2014), the STQ-Now Questionnaire (Szymańska, 2016), the Social Opinion Questionnaire (Różycka, Wojciszke 2010) and a questionnaire.

The obtained results indicate the existence of numerous, although mostly weak and moderate, relationships in the expected directions between all dimensions of the interpersonal relationship of siblings (except for Competition) and the opinions about the social world. Relational predictors of beliefs about the social world were also determined. It was found that sibling relationships in which there is high conflict, intense competition and indifference negatively affect the experience of satisfaction with social exchange, the level of self-esteem and trust in interpersonal contacts. Additionally, the negative aspects of the relationship of adult siblings (Conflict, Indifference) foster the belief that the world is a game in which you have to be ready to constantly fight with others. In turn, friendly relations between siblings (Warmth, Mutuality) and those with an element of struggle for power in the relationship (Domination) contributed to an increase in the level of self-esteem.

Keywords: family communication, interpersonal relationship, siblings, opinions about the social world.

Abstrakt: Cel pracy stanowiło określenie związków między wymiarami jakości relacji interpersonalnej rodzeństw w okresie wczesnej dorosłości a opiniami o świecie społecznym oraz sprawdzenie czy występują relacyjne predyktory tych opinii.

Uczestnikami badań było 180 osób (w tym 48,9% kobiet), znajdujących się w okresie wczesnej dorosłości ($M=24,73$; $SD=4,54$), pochodzących z rodzin pełnych, posiadających dorosłe rodzeństwo.

Zastosowano następujące narzędzia badawcze: Kwestionariusz Relacji Dorosłego Rodzeństwa (Wałęcka-Matyja, 2014), Kwestionariusz STQ-Now (Szymańska, 2016), Kwestionariusz Opinii o Świecie Społecznym (Różycka, Wojciszke 2010) oraz ankietę.

Otrzymane rezultaty wskazują na występowanie licznych, choć w większości słabych i umiarkowanych związków, w oczekiwanych kierunkach między wszystkimi wymiarami relacji

interpersonalnej rodzeństw (poza Rywalizacją) a opiniami na temat świata społecznego. Określono także relacyjne predyktory przekonań o świecie społecznym. Stwierdzono, że relacje rodzeństw, w których występuje wysoka konfliktowość, nasilona rywalizacja oraz obojętność wpływają ujemnie na doświadczanie satysfakcji z wymiany społecznej, poziom samooceny oraz na zaufanie w kontaktach interpersonalnych. Dodatkowo negatywne aspekty relacji dorosłych rodzeństw (Konflikt, Obojętność) sprzyjają ukształtowaniu przekonania, że świat jest grą, w której trzeba być gotowym do nieustannej walki z innymi. Z kolei życzliwe relacje rodzeństw (Ciepło, Wzajemność) oraz te z elementem walki o władzę w relacji (Dominacja) przyczyniały się do wzrostu poziomu samooceny.

Słowa kluczowe: komunikacja rodzinna, relacja interpersonalna, rodzeństwo, opinie o świecie społecznym.

Introduction

In the literature of the subject a lot of authors take up the issue of communication and present their own definitions whose aim is to fully describe and explain the complexities of the communication process (Adler, Proctor, Proctor, Rosenfeld, 2006; Braun-Gałkowska, 2010; Floyd, 2019; Frydrychowicz, 2005; Harwas-Napierała, 2014; Satir, 1972; Rostowska, 2008; Tomasello, 2003).

An especially important communication type with specific features is interpersonal family communication. Its course and quality are, to a great extent, responsible for the family functioning level. Virginia Satir (1972, 2000), a systemic family therapist, assigns an exceptionally important role to family communication. She even thinks that during the therapy process it is advisable to teach family members proper ways of communication. As Satir sees it, family communication is (...) a huge umbrella that covers and affects all that goes on in a human being. The moment a human being is born, communication becomes the only and most important factor which determines what kind of relationship they will establish with other people and what they will experience in their surroundings (...). Therefore, communication is a measure with which two people are able to check each other's level of self-esteem. It is also a tool which can change this level" (Satir, 1972, p. 15).

In the systemic paradigm, family communication has an interactive nature. This means that the way of communication between the family members affects not only them but also other people in the family as well as the interactions in other subsystems. These correlations function on the feedback basis (Braun-Gałkowska, 2010).

Thus, it can be stated that family communication exists thanks to relationships between the family members and both plays the role of a relationship indicator and contributes to fostering them (Harwas-Napierała, 2014).

The fact that family communication is of such a special kind results from several features, such as: its frequency, durability as well as specificity of the contacts between the family members. This is connected with living together on everyday basis and the occurrence of emotional bonds between the family members. These emotional bonds allow the family

members to read non-verbal messages more easily, especially those of a spontaneous nature (Harwas-Napierała, 2014).

It is a strong emotional charge which is a unique feature of family communication. We are able to avoid a discussion with people outside the family circle, yet contacts in the family are inescapable. In this context, the assumption that people “cannot avoid communicating” takes on a particular meaning (Watzlawick, Beavin, Jackson, 1967). Due to emotional bonds between the family members, the quality of communication is very important for the feelings. Unkind or insulting words from a close person can be experienced as extremely painful whereas praising or showing interest by such a person is perceived as something especially valuable (Braun-Gałkowska, 2010).

It is considered that during their lifetime family members work out specific, relatively lasting ways of communication, so called family communication patterns. When we are aware of them, we are very likely to predict the course of many different situations, events occurring in the family or ways of coping with conflicts. Family communication patterns can also affect life opportunities of the children, their way of communication, the quality of their future partnerships as well as their behaviours in work environments (Janigová, Ferencíková, 2016; Stańczak, 2020).

It has been pointed out that although the problem matter of family communication is a field of interest for numerous researchers (Braun-Gałkowska, 2010; Harwas-Napierała, 2014; Satir, 1972), it is worth stressing that relatively little attention has been paid so far to the social aspects and effects of the communication process which occurs in the sibling subsystem. I strongly believe that it is a cognitively interesting direction of psychological analyses, providing a perspective to describe and explain the quality of interpersonal relationships of adult siblings as well as to find out their opinions about the social world, determining their psychosocial functioning.

1. Family communication and sibling interpersonal relationships

Family members communicate with each other, trying to satisfy a number of different needs, e.g., physiological, identity, social and practical ones (Adler et al., 2006). Due to the quality of family communication, families can be divided into those with proper communication patterns and the ones which communicate in an improper way. In the first family type, the family members often talk with each other, which gives them pleasure. They get to know each other better and their verbal and non-verbal messages are consistent with each other. The family atmosphere is characterized by peace, acceptance and love. On the other hand, in families with improper communication, their members avoid discussions, rarely talk with each other and, if that happens, they experience the feeling of tension, irritation, which increases their reluctance to take up any further discussions. The members of

such families have fewer opportunities to update information about each other (so called updating the map of the partner, the child), which results in the fact that they both know hardly anything about each other and show very little interest in that. That makes the family members drift apart and, over time, they become like strangers, indifferent to each other. The verbal and non-verbal messages are characterized by little consistence (so called double bonding), which makes the family members frequently feel confused and discouraged (Braun-Gałkowska, 2010).

Discussing the factors determining the ability of family systems to properly initiate and maintain communication among many significant variables (comp. Harwas-Napierała, 2014), it is worth focusing on the notion of personal maturity. Personal maturity is described as reaching psychological balance both with oneself and the world. As a result, such a person can both carry out a dialogue and create an atmosphere of safety, understanding and acceptance. In this way, they aim for building relationships based on the sense of community, enabling an open thought exchange between all the parties involved in the communication process. It is especially important that the adult family members are characterized by a high level of personal maturity (Rostowska, 2008).

For this reason, the communication process is so strongly and bilaterally connected with shaping interpersonal relationships in the family. Following the problem matter taken up in this study, the analysed issue was the quality of relationships in the sibling subsystem as a function of family communication.

It was assumed that the quality of sibling interpersonal relationships is the result of the interactions based on actions and communication (verbal and non-verbal) of two or more people having the same natural parents (or at least one natural parent) and a specific attitude to mutual experiences, beliefs and feelings towards each other, from the moment of gaining self-awareness (Cicirelli, 1995).

Considering the importance of the communication process for shaping interpersonal relationships of siblings, it is worth referring to the scientific assumptions with the source in the field of narrative psychology. It emphasizes the significance of the norms and beliefs relating to the family, passed on by the parents. Family narrations are everyday stories which are heard and told by each family member (Dryll, 2013). The parental narration which describes the sibling relationship in a positive way can significantly affect its valuation. It can form a belief on a unique bond between brothers and sisters and the need for mutual support. On the other hand, a negative parental message concerning the sibling relationship will destroy hope for good relationships, both in the present and in the future. It has been emphasized that parental narrations concerning the sibling subsystem can also refer to their own siblings. The fact that parents demonstrate positive relationships with their own brother or sister and stress the importance of the principle of reciprocity shall contribute to building positive relationship patterns between the children in the family (Wałęcka-Matyja, 2018).

It is believed that marital/parental communication plays a particular part in shaping relationships between siblings, affecting directly and indirectly the children's interpersonal relationships. An example of a direct parental influence is taking up communication in order to regulate interactions occurring between the siblings in a conflict situation. Especially in the period of early ontogenesis, parental actions aimed at helping to solve a conflict between the siblings have a positive influence on the development of the children's social competence. By modelling proper communication, understanding of the situation and constructive ways of solving a conflict, parents support development of the skills of coping with difficult situations by using reconciliation strategies, e.g., yielding or taking perspective of the other person (Rostowska, 1996). On the other hand, an indirect influence of parental communication on the quality of sibling interpersonal relationships refers to the cases when parents are role models in the context of everyday marital interactions and bilateral relationships with the children. Especially, when the children watch and hear their parents solve their conflicts. Moreover, we must also remember about situations when parents praise their children for desired behaviours or, on the contrary, reprimand them, frequently demonstrating strongly negative behavioural reactions (Farnicka, Liberska 2014; Reese-Weber, Kahn, 2005).

According to the assumptions of the systemic paradigm and the social learning theory, it is not only marital/parental communication that influences the quality of sibling interpersonal relationships but also communication between the siblings. Among the specific features of sibling relationships, there is, for example, their egalitarian and symmetrical nature. They encourage cooperation, team work and mutual exchange of services. Sibling communication generally concerns the same generation, which may mean that brothers and sisters share verbal and non-verbal communication patterns with each other (Rostowska, 2010). Functioning in the sibling subsystem provides an opportunity to experience events which are of a unique nature and are not to be found in other social groups. Moreover, having siblings allows the younger brother or sister to imitate the elder siblings and the elder ones to be role models (Poraj, Poraj-Weder, 2018).

The conclusions from the research allow us to state that communication with siblings affects the level of self-satisfaction in a significant degree. Messages delivered by the brother or sister, who are considered to be a so called "social mirror", influence the formation of the image of an individual (for example, I am attractive or unattractive, worthwhile or worthless). The quality of communication in brotherly or sisterly relationships can be a source of self-satisfaction (self-esteem), which translates into a higher level of psychological comfort and sense of security, or lead to the experience of loneliness, apprehension or even rejection (Cicirelli, 1991; Szymańska, 2019; Wałęcka-Matyja, 2015).

In adulthood, communication contributes to a higher level of consistency and a stronger interpersonal bond between siblings. Discussing family issues, memories from

childhood or commenting on current family events by the siblings form a specific attitude towards family experiences, the common history and the surrounding world. In the later period of life, this foundation of collective meanings and experiences becomes something obvious, contributing to the occurrence of highly contextual communication patterns (Rostowska, 2010; Wałęcka-Matyja, 2018).

2. The problem matter and the aim of the study

The way how family members, including siblings, communicate with each other is related to the development of specific types of interpersonal relationships. In the sibling subsystem, there are relationships based on kindness and friendship (Warmth, Mutuality), connected with conflict and hostility (Conflict, Criticism), connected with a struggle for power (Domination), related to competition and jealousy between siblings (Rivalry, Parental Favouritism) as well as relationships showing lack of interest in the siblings (Indifference) (Szymańska, 2016; Wałęcka-Matyja, 2016). It should be stressed that the very nature of sibling interpersonal relationships refers to the fact that it is ambivalent. This means that friendly relationships can intertwine with hostile ones. It is also characterized by dynamism, which can explain why in some moments the strength of the bond between siblings increases and in some situations it weakens. It is believed that to a great extent this phenomenon depends on the culmination moments, which are turning points in life and stressful circumstances (Capodiecici, 2006).

It has been accepted that family communication and the quality of sibling relationships influence a lot of aspects of people's social life (Cicirelli, 1991; Wałęcka-Matyja, 2018). The issue which is considered interesting from the cognitive point of view and poorly explored on the grounds of the literature devoted to the subject matter of the psychosocial functioning of adult siblings is determination of correlations between the dimensions of adult sibling interpersonal relationships and the opinions about the social world. The analysis covered four types of opinions about the social world, such as: self-esteem, interpersonal trust, satisfaction with social exchange and zero-sum game belief (Różycka, Wojciszke, 2010).

According to Leary and co-workers (1995), *self-esteem* is a result of social acceptance and rejection. It is believed that the developed self-esteem influences the perception of reality (Borawski, 2017). *Interpersonal trust* is understood as generalized expectation of the human goals and motives (Derbis, Wirga, 2009). It is developed during the exchange of information and feelings with another person as well as through non-verbal communication (Czabała, Sęk, 2000). *Satisfaction with social exchange* means a positive profit and loss balance in interpersonal contacts (comp. Homans, 1992). And, the social belief that the only chance to

succeed in life is a failure of another person is named *a zero-sum game belief* (Różycka, Wojciszke, 2010).

The aim of the research presented in the study was to determine correlations of the dimensions of adult sibling interpersonal relationships with the opinions about the social world and indicate relational predictors of the opinions about the social world. The following research questions were formulated:

Question 1. Are there correlations between the dimensions of adult sibling interpersonal relationships and the opinions about the social world and of what kind?

Question 2. Do the dimensions of sibling interpersonal relationships constitute relational predictors of the opinions about the social world?

Based on the previous findings from the related literature, the following research hypotheses were set up:

Hypothesis 1. The adult sibling relationship based on the dimension of Warmth is positively correlated with self-esteem, a higher level of interpersonal trust and satisfaction with social exchange in the surveyed persons.

Hypothesis 1.2. The adult sibling relationship based on the dimension of Warmth is negatively correlated with the zero-sum game belief.

Hypothesis 2. The adult sibling relationship based on the dimension of Mutuality is positively correlated with self-esteem, a higher level of interpersonal trust and satisfaction with social exchange in the surveyed persons.

Hypothesis 2.1. The adult sibling relationship based on the dimension of Mutuality is negatively correlated with the zero-sum game belief.

Hypothesis 3. The adult sibling relationship based on the dimension of Conflict is negatively correlated with self-esteem, a higher level of interpersonal trust and satisfaction with social exchange in the surveyed persons.

Hypothesis 3.1. The adult sibling relationship based on the dimension of Conflict is positively correlated with the zero-sum game belief.

Hypothesis 4. Criticism in the adult sibling relationship is negatively correlated with self-esteem, a higher level of interpersonal trust and satisfaction with social exchange in the surveyed persons.

Hypothesis 4.1. Criticism in the adult sibling relationship is positively correlated with the zero-sum game belief.

Hypothesis 5. Domination in the adult sibling relationship is negatively correlated with self-esteem, a higher level of interpersonal trust and satisfaction with social exchange in the surveyed persons.

Hypothesis 5.1. Domination in the adult sibling relationship is positively correlated with the zero-sum game belief.

Hypothesis 6. Rivalry between adult siblings is negatively correlated with self-esteem, a higher level of interpersonal trust and satisfaction with social exchange in the surveyed persons.

Hypothesis 6.1. Rivalry between adult siblings is positively correlated with the zero-sum game belief in the surveyed people.

Hypothesis 7. Indifference in the adult sibling relationship is negatively correlated with self-esteem, a higher level of interpersonal trust and satisfaction with social exchange in the surveyed persons.

Hypothesis 7.1. Indifference in the adult sibling relationship is positively correlated with the zero-sum game belief in the surveyed persons.

Hypothesis 8. Rivalry (parental favouritism) between adult siblings is negatively correlated with self-esteem, a higher level of interpersonal trust and satisfaction with social exchange in the surveyed persons.

Hypothesis 8.1. Rivalry (parental favouritism) between adult siblings is positively correlated with the zero-sum game belief in the surveyed persons.

Hypothesis 9. The dimensions of the adult sibling interpersonal relationship constitute predictors of the opinions about the social world.

3. Method

3.1 Surveyed people

The study covered 180 persons, including 88 women (48.9%) and 92 men (51.1%), coming from complete families. The age of the surveyed people was in the range from 18 to 35 years ($M = 24.73$; $SD = 4.54$). The siblings of the surveyed people were in early adulthood ($M = 26.09$; $SD = 5.51$). Among the respondents, 69 persons had a sister (38.3%), 72 persons (40%) had a brother whereas the remaining 39 persons (21.7%) had a brother and a sister. Over 70% ($n=128$) of the young adults did not live with their siblings. The majority of the respondents contacted their siblings directly ($n=109$; 60.9%), 42 persons (23.5%) indicated internet contact, and in case of the remaining 28 persons (15.6%) telephone contact prevailed.

The education level most frequently declared by the respondents is secondary education ($n=122$; 67.8%). The number of people with higher education was 44 (24.4%), and the remaining 14 persons (7.7%) had primary and vocational education. In the vast majority, the respondents lived in urban areas ($n=136$; 75.6%). Only 44 persons (24.4%) indicated rural areas as their place of residence. Over 40% of the respondents described their marital status as single ($n=74$; 41.1%). 61 persons lived in an informal relationship (33.9%), and 45 respondents (25%) were married. While analysing the professional activity of the respondents, it was found out that 57 persons (31.7%) indicated student status, 55 persons

(30.6%) worked full time, 39 persons (21.7%) studied and worked at the same time and 15 persons worked part time (8.3%). The remaining 14 persons (7.8%) indicated the status of an unemployed person.

3.2. Procedure and materials

The research of a self-descriptive nature was conducted in years 2018–2019¹. To obtain the data the CAWI (*Computer Assisted Web Interview*) method was chosen. The selection to the group was intentional. The following sample selection criteria were established: age (18–35 years), having biological siblings aged at least 18 years and growing up in a complete family.

In the survey instruction, the respondents were informed about the voluntary nature, anonymity and scientific purpose of the research. The empirical material was analysed using the IBM SPSS Statistics 26 package licensed by University of Łódź. It was used to carry out analyses of descriptive variable statistics together with the Kolmogorov-Smirnov test, correlation analyses with the Pearson r coefficient as well as regression analysis in the stepwise variation, based on the bootstrapping method. The adopted significance level was $\alpha < 0.05$. The adopted level of statistical tendency was $\alpha < 0.1$. Three psychological questionnaires with good psychometric properties as well as a demographic survey were used in the research.

The Adult Sibling Relationship Questionnaire (KRDR) – shortened version developed by Katarzyna Wałęcka-Matyja (2016) is a Polish adaptation of the Adult Sibling Relationship Questionnaire created by R. Lanthier, C. Stocker, W. Furman (1997). The KRDR questionnaire enables the assessment of the respondents' behaviours and feelings towards their siblings as well as the perception of the siblings' behaviours and feelings towards them. The sibling relationship is determined by three main dimensions. Warmth describes positive relationships, expressed by acceptance and support for the siblings. Conflict is understood as a low degree of agreement between the siblings. The dimension of Rivalry determines the level of parental fairness experienced by brothers and sisters as well as the level of unfairness experienced from their parents in case of comparisons. The questionnaire contains 61 items and consists of 14 scales. The respondent gives their answer on a five-point Likert scale. The KRDR questionnaire has very good psychometric properties (Cronbach's α 0.87-0.97), enabling its application in scientific research (Wałęcka-Matyja, 2016).

The STQ-Now Questionnaire developed by Paulina Szymańska (2016) is the Polish adaptation of the American version STQ-NOW designed by R.B. Stewart, A.L Kozak, L.M Tingley, J.M Goddard, E.M. Blake and W. Cassel (2001). This tool is used for measuring the quality of the relationship between adult siblings. The questionnaire consists of 48 items,

¹ The author thanks Dagmarze Gromek for conducting the research.

which make up five scales: Mutuality, Criticism, Domination, Indifference, Rivalry. The respondent gives their answer on a five-point Likert scale. The STQ-Now Questionnaire has satisfactory psychometric properties (Cronbach's α 0.719-0.935), enabling its application in scientific research in the Polish population (Szymańska, 2016).

The Social Opinion Questionnaire was developed by Joanna Różycka and Bogdan Wojciszke (2010). It was applied to measure social beliefs. The Questionnaire consists of 41 items, which make up four scales: Zero-Sum Game Belief, Interpersonal Trust, Social Exchange Balance and Self-esteem.

The respondent provides their assessment for each of the items on a seven-point Likert scale. The psychometric properties of the scales are characterized by good parameters, which has been proved by reliability results obtained in the Polish studies (0.72-0.90) (Różycka, Wojciszke, 2010).

The demographic survey was used to collect basic information about the respondents, such as age, gender of the respondents and their siblings, structure of the family of origin, place of residence, marital status, education, professional activity, frequency and form of contacts with the siblings.

4. Results

At the start of the statistical analyses, first the descriptive statistics of variables together with the Kolmogorov-Smirnov test (K-S) were determined. It was proved that in case of many studied variables, the results of the K-S test turned out to be statistically significant, which means that their distributions deviated from the normal one. At the same time, it can be noticed that the skewness of distribution of all the variables is relatively small (table 1).

Table 1a. Basic descriptive statistics together with the Kolmogorov-Smirnov test

Variables	M	Me	SD	Sk.	Kurt.	Min.	Max.	K-S	p
Age	24,73	24,00	4,55	0,84	0,29	18,00	40,00	0,17	<0,001
Age of siblings	26,09	26,00	5,51	-0,11	-0,44	11,00	40,00	0,07	0,052
Sibling age difference	4,98	4,00	3,12	1,00	0,51	0,00	14,00	0,15	<0,001
KDRD (ASRQ)									
Warmth	2,94	2,99	1,04	-0,04	-1,23	1,11	5,00	0,08	0,008
Conflict	2,67	2,50	1,14	0,58	-0,68	1,25	5,58	0,15	0,000
Rivalry	2,95	3,00	0,74	0,28	1,46	1,00	5,00	0,18	<0,001
KOOS (Social Opinion Questionnaire)									
Zero-sum game belief	41,15	39,00	12,91	0,35	-0,40	12,00	76,00	0,09	0,001
Interpersonal trust	28,79	29,00	7,86	-0,21	-0,31	9,00	49,00	0,07	0,033

Social exchange satisfaction	50,73	50,50	13,75	-0,28	-0,43	17,00	80,00	0,07	0,025
Self-esteem	45,25	46,00	14,89	-0,32	-0,77	12,00	70,00	0,08	0,003

Table 1b. Basic descriptive statistics together with the Kolmogorov-Smirnov test

Variables	<i>M</i>	<i>Me</i>	<i>SD</i>	<i>Sk.</i>	<i>Kurt.</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>K-S</i>	<i>p</i>
STQ-Now									
Mutuality	47,78	49,00	16,53	-0,16	-1,07	15,00	75,00	0,07	0,031
Criticism	16,48	17,00	6,21	-0,07	-0,93	6,00	30,00	0,07	0,016
Domination	16,74	16,00	5,78	0,22	-0,62	7,00	31,00	0,06	0,085
Indifference	35,44	36,50	12,95	0,11	-1,17	13,00	63,00	0,11	<0,001
Rivalry	16,47	16,00	7,10	0,36	-0,81	7,00	34,00	0,11	<0,001

M – mean; *Me* – median; *SD* – standard deviation; *Sk.* – skewness; *Kurt.* – kurtosis; *Min.* and *Max.* – lowest and highest distribution value; *K-S* – Kolmogorov-Smirnov test result; *p* – significance of Kolmogorov-Smirnov test

Table 2 presents the Pearson *r* coefficients between the dimensions of the sibling interpersonal relationship and the indicators of the opinions about the social world. The two-sided test of statistical significance was applied. Statistically significant correlations were found. Due to statistically significant deviations of the analysed variables from normal distribution, the calculations were made based on the bootstrapping method.

Table 2. The Pearson *r* coefficients between the dimensions of the sibling interpersonal relationship and the indicators of the opinions about the social world in the whole surveyed sample

Relationship	Zero-sum	Interpersonal	Social exchange	Self-esteem
with siblings	game belief	trust	satisfaction	
Warmth	-0,444 -0,158	0,222 -0,495	0,288 -0,516	0,162 -0,439
Conflict	0,122 -0,414	-0,486 -0,184	-0,546 -0,292	-0,403 -0,126
Rivalry	-0,066 - 0,289	-0,284 -0,089	-0,319 -0,080	-0,190 -0,170
Mutuality	-0,418 -0,112	0,214 -0,505	0,257 -0,499	0,095 -0,374
Criticism	0,058 -0,359	-0,448 -0,140	-0,512 -0,242	-0,394 -0,094
Domination	0,052 -0,361	-0,357 -0,054	-0,474 -0,207	-0,300 -0,016
Indifference	0,183 -0,482	-0,460 -0,171	-0,547 -0,301	-0,376 -0,102
Rivalry	0,096 -0,411	-0,440 -0,142	-0,583 -0,329	-0,413 -0,153

Discussing the results presented in table 2, it was shown that there were statistically significant negative correlations between the Zero-sum game belief and the results on the scales of Warmth and Mutuality. On the other hand, some statistically significant positive correlations were observed between the Zero-sum game belief and the results on the scales of Conflict, Criticism, Domination, Indifference and Rivalry. Interpersonal trust, Social exchange satisfaction and Self-esteem were positively correlated with the results on the scales of Warmth and Mutuality and negatively correlated with the results on the scales of

Conflict, Criticism, Domination, Indifference and Rivalry. The obtained results are consistent with the expectations.

In the next stage of the analyses, it was checked if there were any correlations between the dimensions of the adult sibling relationship and the opinions about the world and of what type in the groups selected according to the gender criterion.

Table 3 presents the Pearson r coefficients between the dimensions of the adult sibling interpersonal relationship and the indicators of the opinions about the social world obtained in the group of women.

Table 3. The Pearson r coefficients between the dimensions of the sibling interpersonal relationship and the indicators of the opinions about the social world in the group of women

Relationship	Zero-sum	Interpersonal	Social exchange	Self-esteem
with siblings	game belief	trust	satisfaction	
Warmth	-0,505 -0,143	0,156 -0,533	0,157 -0,522	0,246 -0,612
Conflict	-0,084 -0,310	-0,451 -0,047	-0,379 -0,049	-0,506 -0,128
Rivalry	-0,188 -0,379	-0,360 -0,214	-0,412 -0,119	-0,343 -0,230
Mutuality	-0,501 -0,114	0,195 -0,592	0,133 -0,484	0,155 -0,535
Criticism	-0,091 -0,286	-0,463 -0,034	-0,420 -0,014	-0,492 -0,102
Domination	-0,193 -0,224	-0,264 -0,170	-0,273 -0,105	-0,419 -0,011
Indifference	0,135 -0,528	-0,508 -0,110	-0,526 -0,192	-0,557 -0,150
Rivalry	-0,196 -0,216	-0,384 -0,066	-0,412 -0,051	-0,535 -0,123

Discussing the obtained results (table 3), it was proved that the Zero-sum game belief was negatively correlated with the results on the scales of Warmth and Mutuality and positively with the results on the Indifference scale. Interpersonal trust was positively correlated with the results on the scales of Warmth and Mutuality and negatively correlated with the results on the scales of Criticism and Indifference.

Social exchange satisfaction and Self-esteem were positively correlated with the results on the scales of Warmth and Mutuality and negatively correlated with the results on the scales of Criticism, Indifference and Rivalry.

The Pearson r coefficients between the dimensions of the adult sibling interpersonal relationship and the indicators of the opinions about the social world obtained in the group of men were presented in table 4.

Table 4. The Pearson r coefficients between the dimensions of the sibling interpersonal relationship and the indicators of the opinions about the social world in the group of men

Relationship	Zero-sum	Interpersonal	Social exchange	Self-esteem
with siblings	game belief	trust	satisfaction	
Warmth	-0,485 -0,045	0,153 -0,543	0,289 -0,600	-0,039 -0,362
Conflict	0,138 -0,559	-0,586 -0,163	-0,693 -0,370	-0,440 -0,007
Rivalry	-0,100 -0,342	-0,360 -0,127	-0,356 -0,163	-0,206 -0,256
Mutuality	-0,466 -0,011	0,109 -0,527	0,282 -0,591	-0,096 -0,319
Criticism	0,038 -0,496	-0,529 -0,075	-0,633 -0,285	-0,414 -0,026
Domination	0,097 -0,513	-0,504 -0,065	-0,643 -0,324	-0,358 -0,082
Indifference	0,095 -0,544	-0,508 -0,088	-0,635 -0,308	-0,320 -0,084
Rivalry	0,183 -0,613	-0,574 -0,137	-0,734 -0,408	-0,456 -0,047

The obtained results (table 4) show that the Zero-sum game belief was negatively correlated with the results on the scales of Warmth and positively with the results on the scales of Conflict, Criticism, Domination and Indifference. Interpersonal trust and Social exchange satisfaction were positively correlated with the results on the scales of Warmth and Mutuality and negatively correlated with the results on the scales of Conflict, Criticism, Domination, Indifference and Rivalry. Self-esteem was negatively correlated with the results on the scales of Conflict and Rivalry. The correlation analysis was complemented with the regression analysis in the stepwise variation, based on the bootstrapping method. The individual response variables were analysed in separate models. Table 5 shows the results of the analysis concerning a belief that the world is a game in which you have to be ready to fight with other people incessantly (Zero-sum game belief).

Table 5. Analysis of correlation between the dimensions of the sibling relationship and the Zero-sum game belief scale

Relationship	<i>B</i>	<i>P</i>
with siblings		
Warmth	-0,72 - 0,09	0,170
Conflict	0,06 - 0,58	0,023
Rivalry	-0,08 - 0,26	0,279
Mutuality	-0,01 - 0,82	0,078
Criticism	-0,44 - 0,15	0,336
Domination	-0,34 - 0,21	0,592
Indifference	0,07 - 0,62	0,007
Rivalry	-0,21 - 0,30	0,620

B – standardized regression coefficients; *p* – statistical significance

Statistically significant positive correlations were observed between the results on the scales of Conflict and Indifference and the results on the Zero-sum game belief scale. Both predictors jointly explained 15.6% of variance in results on the Zero-sum game belief scale (table 5).

Table 6 presents the results of the analysis concerning the scale of Interpersonal trust, i.e., a belief that a person can experience positive emotions and feel safe in contacts with other people and, as a result, be willing to create and develop relationships with other people.

Table 6. Analysis of correlation between the dimensions of the sibling relationship and the Interpersonal trust scale

Relationship	<i>B</i>	<i>P</i>
with siblings		
Warmth	-0,31 - 0,56	0,625
Conflict	-0,60 - -0,08	0,022
Rivalry	-0,20 - 0,13	0,632
Mutuality	-0,50 - 0,48	0,880
Criticism	-0,30 - 0,34	0,920
Domination	-0,04 - 0,52	0,102
Indifference	-0,38 - 0,15	0,381
Rivalry	-0,40 - 0,12	0,327

B – standardized regression coefficients; *p* – statistical significance

A statistically significant negative correlation was observed between the results on the scales of Conflict and Interpersonal trust. The results on the Conflict scale explained 15.1% of variance in results on the Interpersonal trust scale (table 6).

Table 7 shows the results of the analysis concerning the scale of Social exchange satisfaction, which refers to a belief that a person is able to get a positive, i.e., favourable profit and loss balance in interpersonal contacts.

Table 7a. Analysis of correlation between the dimensions of the sibling relationship and the Social exchange satisfaction scale

Relationship	<i>B</i>	<i>P</i>
with siblings		
Warmth	-0,13 - 0,61	0,228
Conflict	-0,52 - -0,12	0,007

Table 7b. Analysis of correlation between the dimensions of the sibling relationship and the Social exchange satisfaction scale

Relationship	B	P
Rivalry	-0,22 - 0,08	0,329
Mutuality	-0,63 - 0,08	0,087
Criticism	-0,16 - 0,38	0,496
Domination	-0,06 - 0,42	0,128
Indifference	-0,55 - -0,08	0,007
Rivalry	-0,57 - -0,05	0,018

B - standardized regression coefficients; *p* - statistical significance

Discussing the results presented in table 7, it was found out that there were statistically significant negative correlations between the results on the scales of Conflict, Indifference and Rivalry and the results on the Social exchange satisfaction scale. These three predictors explained 38.5% of variance in results of the Social exchange satisfaction scale.

Table 8 shows the results of the analysis concerning the scale of Self-esteem referring to a belief that a person is accepted or rejected by a social group.

Table 8. Analysis of correlation between the dimensions of the sibling relationship and the Self-esteem scale

Relationship	<i>B</i>	<i>p</i>
with siblings		
Warmth	0,17 - 0,92	0,011
Conflict	-0,47 - 0,04	0,089
Rivalry	-0,15 - 0,17	0,872
Mutuality	0,88 - 0,10	0,010
Criticism	-0,38 - 0,26	0,733
Domination	0,03 - 0,58	0,024
Indifference	-0,33 - 0,15	0,438
Rivalry	-0,54 - -0,02	0,048

B - standardized regression coefficients; *p* - statistical significance

Statistically significant negative correlations were observed between the results on the scale of Rivalry and the Self-esteem scale and statistically significant positive correlations between the results on the scales of Warmth, Mutuality and Domination and the Self-esteem scale. These four predictors explained 11.4% of variance in results on the Self-esteem scale.

Discussion

This study touches the problem of family communication, proving its importance for building interpersonal relationships in the family, including the sibling subsystem. It has been assumed that the properly working process of communication between brothers and sisters shall lead to the formation of relationships which are based on kindness, friendship and reciprocal help (Warmth and Mutuality). On the other hand, improper communication, characterized by lack of acceptance for the siblings, criticism, hostility, lack of respect and involvement in the relationship may result in the following types of interpersonal relationships: Conflict, Criticism, Domination, Rivalry (also in the parental favouritism variation) and Indifference. Having in mind the fact that the previous research findings (comp. Braun-Gałkowska, 2010; Harwas-Napierała, 2014; Rostowska, 2008) allow for the statement that family relationships are a matrix for interpersonal relationships established outside the family environment, contribute to the formation of both self-image and the image of the world, create a belief that it is worth trusting other people and it is possible to experience satisfaction from interpersonal contacts, it was considered interesting to analyse correlations between the dimensions of sibling relationships and their opinions about the social world.

The analysed correlations were studied in the correlation-regression model, designed for determining causal relationships between the studied variables. To specify the research problem, two research questions and the related hypotheses were formulated.

The presented results of the own research indicate the existence of numerous, though mostly weak and moderate correlations in the expected directions between all the dimensions of sibling interpersonal relationships, excluding Rivalry (parental favouritism), and the four opinions about the social world, i.e., Self-esteem, Interpersonal trust, Social exchange satisfaction and Zero-sum game belief. Consequently, the hypotheses 1-7.1 were positively verified. The validity of the hypotheses 8-8.1 was not confirmed in the presented studies.

Interpreting the obtained results, it was found out that sibling relationships based on the factors of Warmth and Mutuality encouraged the occurrence of higher levels of self-esteem, social exchange satisfaction and interpersonal trust in social contacts. Furthermore, they were related to a belief that relationships with other persons shall not mean constant struggle (Zero-sum game belief).

It has also been assumed that the awareness of having siblings with whom the relationships are close and warm translates to better relationships with other people. A subjective sense of satisfaction with social contacts facilitates involvement in relationships

outside the family and is conducive to maintaining them. Additionally, it provides emotional security to the siblings, facilitating a higher level of trust, towards both the siblings and other people.

The factors of conflict and criticism in a relationship are considered by the researchers to be especially important from the point of view of the siblings' social functioning in adulthood (Borecka-Biernat, Wałęcka-Matyja, Wajszczyk, 2019). The research results indicate that hostility or perceiving the siblings as annoying co-occur with lower levels of self-esteem, social exchange satisfaction and interpersonal trust in brothers and sisters. Lack of consistency in the adult sibling relationship is often connected with perceiving the world in antagonistic terms. It tends to combine with selfish behaviours of the siblings and simplified thinking patterns. Lack of agreement in the sibling subsystem may reduce the ability to solve problems in a constructive way and inhibits the creation of proper communication patterns (Wałęcka-Matyja, 2018). The obtained results of the research on correlations between the factor of conflict and the psychosocial functioning of adult siblings correspond with the findings obtained by the researchers so far (Capodieci, 2006; Szymańska, 2016).

The analyses results have also proved that striving for power of one of the siblings over the other (Domination), an excessively high level of competition and jealousy between the siblings (Rivalry) and a low level of involvement in the relationship (Indifference) coexist with a low level of self-esteem, a weaker belief that it is possible to get a favourable profit and loss balance in relationships with others and a limited trust towards other people. The above-mentioned types of the sibling relationship are positively correlated with a selfish attitude towards people, their low valuation, which may disrupt the process of establishing lasting relationships, as well as impede the shaping of pro-social behaviours. The obtained research results are congruent with the findings of other researchers (comp. Capodieci, 2006; Wałęcka-Matyja 2018). They indicate that adult siblings who are possessive and competitive become frustrated over time, which negatively affects their perception of reality as well as lowers their self-esteem.

The study of rivalry, understood as parental favouritism, has not revealed any significant correlations with the opinions about the social world. Interpreting the obtained results, it can be said that neither maternal nor paternal favouritism is connected with low self-esteem or a low level of trust towards other people in the group of respondents. They are surprising results, quite contrary to the findings of other authors, e.g., Edyta Filist (2012). The author proved that it was difficult for the siblings who felt treated unfairly by the parents (especially mother) to achieve a satisfactory level of self-esteem. A factor of a special importance here was differentiation in providing emotional support to the sibling subsystem members. Moreover, the research conducted by Brenda Volling (2003) shows that the siblings experiencing different treatment from their parents have bigger problems with establishing lasting relationships with other people and feel the need of greater distance in

interpersonal relationships than the ones without such experiences. Referring to the lack of a significant correlation between Rivalry (parental favouritism) and the social belief that you can succeed in life only as a result of someone else's failure, it is believed that its source lies in either a low level of parental favouritism or the specificity of adulthood period when parental favouritism does not play such an important part as in the earlier periods of the family life, or it can be the effect of defence mechanisms developed by the siblings to cope with this family situation.

Analysing the correlations between the dimensions of the sibling interpersonal relationship and the opinions about the social world in the groups selected according to the gender factor, it was noticed that there were more statistically significant correlations in the group of men than women. In the group of men, the dimensions of sibling relationships were mainly correlated with interpersonal trust and social exchange satisfaction whereas in the group of women sibling interpersonal relationships were more important for the development of self-esteem.

Discussing the relational predictors of the opinions about the social world, it was noticed that both conflict and indifference in sibling interpersonal relationships significantly influenced a lower level of trust demonstrated in relationships with other people, a lower degree of social exchange satisfaction and a stronger belief that the only chance to succeed in life is the failure of the other person. An individual brought up in conviction that the world is dangerous, that interactions with people lead to suffering and failure develops a belief that one must be very cautious in contacts with other people, which may cause difficulties in establishing close interpersonal relationships. It also appeared that strong competition, rivalry with the siblings affected the development of unfavourable beliefs in an individual concerning their relationships with the social environment as well as their self-esteem. A person with a negative attitude towards the environment may demonstrate difficulties in coping with problems and achieving satisfaction with interpersonal relationships with people outside the family. The own research results allow for the statement that sibling relationships based on warmth, kindness, mutuality, as well as domination positively influenced the level of self-esteem of the respondents. The obtained results are congruent with the findings of other researchers, indicating that a close bond with a brother or a sister provides the sense of security, which translates into the development of positive opinions about oneself and the social world (Cicirelli, 1991). When one of the siblings strives for power over the other, they may become more confident and start to believe that their opinion is more important than the one of the other siblings and develop a belief that they are able to control the others (so called the dimension of power). Therefore, self-esteem of such a person tends to increase. The subjective feeling of satisfaction with social contacts facilitates involvement in relationships outside the family and helps to maintain them.

Additionally, it provides emotional security, which shall encourage an increase in the level of trust both towards the siblings and other people.

Summing up, the presented research results have confirmed the adopted assumptions that the quality of family communication, shaping the interpersonal relationships of adult siblings, is correlated with the opinions about the social world, which affect the way people function in it. The own research results discussed in this study complement the existing psychological knowledge in the field of family psychology. They are also characterized by several limitations, which should be avoided in the next scientific projects covering this problem matter. The first of them is the chosen research method – CAWI (ang. *Computer Assisted Web Interview*). Although collecting data online enables reaching out to a greater population, it does not give an opportunity to contact the respondent directly, due to which it is not possible to fully verify the obtained data. Another limitation may be the fact that the respondents could only refer to one, chosen sibling. Research covering interpersonal relationships with all the siblings could have shown a wider perspective. Furthermore, the suggested directions of the causal relationships between the analysed variables should be treated with caution due to the correlation-regression methodology applied in the research.

However, I believe that in spite of the few mentioned limitations of the conducted research, its results allow us to determine the role of family communication in shaping the quality of the interpersonal relationship of adult siblings and their beliefs concerning the social world. They also provide an impetus for taking up further psychological analyses, taking into account the mediators and moderators of the obtained correlations.

Bibliography at the end of the article

Prof. UŁ. Dr hab. Katarzyna Kamila Wałęcka-Matyja, <https://orcid.org/0000-0001-8222-729x>
Instytut Psychologii
Wydział Nauk o Wychowaniu
Uniwersytet Łódzki

Rola komunikacji rodzinnej w kształtowaniu jakości relacji interpersonalnej dorosłych rodzeństw i opinii o świecie społecznym

The role of family communication in shaping the quality of adult sibling interpersonal relationships and the opinions about the social world

Abstrakt: Cel pracy stanowiło określenie związków między wymiarami jakości relacji interpersonalnej rodzeństw w okresie wczesnej dorosłości a opiniami o świecie społecznym oraz sprawdzenie czy występują relacyjne predyktory tych opinii.

Uczestnikami badań było 180 osób (w tym 48,9% kobiet), znajdujących się w okresie wczesnej dorosłości ($M=24,73$; $SD=4,54$), pochodzących z rodzin pełnych, posiadających dorosłe rodzeństwo.

Zastosowano następujące narzędzia badawcze: Kwestionariusz Relacji Dorosłego Rodzeństwa (Wałęcka-Matyja, 2014), Kwestionariusz STQ-Now (Szymańska, 2016), Kwestionariusz Opinii o Świecie Społecznym (Różycka, Wojciszke 2010) oraz ankietę.

Otrzymane rezultaty wskazują na występowanie licznych, choć w większości słabych i umiarkowanych związków, w oczekiwanych kierunkach między wszystkimi wymiarami relacji interpersonalnej rodzeństw (poza Rywalizacją) a opiniami na temat świata społecznego. Określono także relacyjne predyktory przekonań o świecie społecznym. Stwierdzono, że relacje rodzeństw, w których występuje wysoka konfliktowość, nasilona rywalizacja oraz obojętność wpływają ujemnie na doświadczanie satysfakcji z wymiany społecznej, poziom samooceny oraz na zaufanie w kontaktach interpersonalnych. Dodatkowo negatywne aspekty relacji dorosłych rodzeństw (Konflikt, Obojętność) sprzyjają ukształtowaniu przekonania, że świat jest grą, w której trzeba być gotowym do nieustannej walki z innymi. Z kolei życzliwe relacje rodzeństw (Ciepło, Wzajemność) oraz te z elementem walki o władzę w relacji (Dominacja) przyczyniały się do wzrostu poziomu samooceny.

Słowa kluczowe: komunikacja rodzinna, relacja interpersonalna, rodzeństwo, opinie o świecie społecznym.

Abstract: The aim of the study was to determine the relationships between the dimensions of the quality of the interpersonal relationship of siblings in early adulthood and the opinions about the social world, and to check whether there are relational predictors of these opinions.

The participants of the study were 180 people (including 48.9% women) who were in early adulthood ($M = 24.73$; $SD = 4.54$), who came from complete families with adult siblings.

The following research tools were used: the Adult Relationship Questionnaire (Wałęcka-Matyja, 2014), the STQ-Now Questionnaire (Szymańska, 2016), the Social Opinion Questionnaire (Różycka, Wojciszke 2010) and a questionnaire.

The obtained results indicate the existence of numerous, although mostly weak and moderate, relationships in the expected directions between all dimensions of the interpersonal relationship of siblings (except for Competition) and the opinions about the social world. Relational predictors of beliefs about the social world were also determined. It was found that sibling relationships in which there is high conflict, intense competition and indifference negatively affect the experience of

satisfaction with social exchange, the level of self-esteem and trust in interpersonal contacts. Additionally, the negative aspects of the relationship of adult siblings (Conflict, Indifference) foster the belief that the world is a game in which you have to be ready to constantly fight with others. In turn, friendly relations between siblings (Warmth, Mutuality) and those with an element of struggle for power in the relationship (Domination) contributed to an increase in the level of self-esteem.

Keywords: family communication, interpersonal relationship, siblings, opinions about the social world.

Wprowadzenie

W literaturze przedmiotu wielu autorów podejmuje problematykę komunikacji i przedstawia własne definicje, których istotą jest jak najpełniejszy opis i wyjaśnienie przebiegu jakże złożonego procesu porozumiewania się (Adler, Proctor, Proctor, Rosenfeld, 2006; Braun-Gałkowska, 2010; Floyd, 2019; Frydrychowicz, 2005; Harwas-Napierała, 2014; Satir, 1972; Rostowska, 2008; Tomasello, 2003).

Specyficzne znaczenie i cechy posiada komunikacja interpersonalna w rodzinie. W dużej mierze od jej przebiegu oraz jakości zależy poziom funkcjonalności rodziny. Virginia Satir (1972, 2000), systemowa terapeutka rodzin przypisuje komunikacji w rodzinie wyjątkowo ważną rolę. Uważa nawet, że podczas terapii należy uczyć członków rodziny sposobów prawidłowego komunikowania się. W ujęciu Satir komunikacja rodzinna to (...) olbrzymi parasol, który wszystko obejmuje i ma wpływ na wszystko, co dokonuje się w istocie ludzkiej. W momencie przyjścia człowieka na świat komunikacja staje się jedynym i najważniejszym czynnikiem, który określa, jakiego rodzaju relacje nawiąże on z innymi i co przeżyje w swoim otoczeniu(...) Komunikacja jest zatem miarą, za pomocą której dwoje ludzi mierzy sobie wzajemnie stopień własnej wartości. Jest również narzędziem mogącym ten stopień zmienić" (Satir, 1972, s. 15).

W paradygmacie systemowym komunikacja rodzinna ma charakter interakcyjny. Oznacza to, że sposób porozumiewania się między członkami rodziny wpływa nie tylko na nich, ale także na inne osoby w rodzinie oraz na interakcje w innych podsystemach. Zależności te działają na zasadzie mechanizmu sprzężenia zwrotnego (Braun-Gałkowska, 2010).

Można zatem stwierdzić, że komunikacja rodzinna zachodzi na tle relacji między członkami rodziny i pełni rolę zarówno wskaźnika tych relacji, jak i przyczynia się do ich współtworzenia (Harwas-Napierała, 2014).

O specyficznych cechach komunikacji rodzinnej decydują takie cechy jak: częstotliwość, trwałość oraz swoistość kontaktów między osobami tworzącymi rodzinę. Wiąże się to ze wspólnym zamieszkiwaniem i codziennym współżyciem oraz z występowaniem więzi emocjonalnej między członkami rodziny. Obecność więzi sprawia, że łatwiej odczytywane są komunikaty niewerbalne, szczególnie te o charakterze spontanicznym (Harwas-Napierała, 2014).

Wyjątkową właściwość komunikacji rodzinnej stanowi jej silne nasycenie emocjonalne. Można uniknąć rozmowy z osobami z poza kręgu rodzinnego, ale w rodzinie kontakt jest nieunikniony. Szczególnego znaczenia nabiera w tym kontekście założenie, że ludzie „nie mogą się nie komunikować” (Watzlawick, Beavin, Jackson, 1967). Ze względu na więź uczuciową łączącą członków rodziny jakość komunikacji ma wielkie znaczenie uczuciowe. Niemile, czy obraźliwe słowa usłyszane od bliskiej osoby mogą być silnie raniące. Natomiast pochwały czy okazywanie zainteresowania przez osobę emocjonalnie znaczącą są odbierane jako wyjątkowo cenne (Braun-Gałkowska, 2010).

Uważa się, że w ciągu życia członkowie rodziny wypracowują określone, względnie trwałe sposoby komunikowania się, tzw. rodzinne wzorce komunikacyjne. Dzięki ich znajomości z dużym prawdopodobieństwem można przewidzieć przebieg wielu różnych sytuacji, zdarzeń występujących w rodzinie czy sposobów radzenia sobie z konfliktem. Rodzinne wzorce komunikacyjne oddziałują także na możliwości życiowe dzieci, na ich sposób porozumiewania się, jakość przyszłych związków partnerskich oraz na zachowania ujawniane na gruncie pracy zawodowej (Janigová, Ferenciková, 2016; Stańczak, 2020).

Zaznacza się, że choć problematyka komunikacji rodzinnej stanowi obszar zainteresowań wielu badaczy (Braun-Gałkowska, 2010; Harwas-Napierała, 2014; Satir, 1972) to warto podkreślić, że stosunkowo mało uwagi poświęcono dotychczas aspektom oraz skutkom społecznym procesu komunikacji, który zachodzi w podsystemie rodzeństwa. Uważam, że jest to interesujący poznawczo kierunek analiz psychologicznych, stwarzający perspektywę opisu i wyjaśnienia jakości relacji interpersonalnej dorosłych rodzeństw, a także określenia ich opinii o świecie społecznym, warunkujących funkcjonowanie psychospołeczne.

1. Komunikacja rodzinna a relacje interpersonalne rodzeństw

Członkowie wszystkich rodzin komunikują się ze sobą, dążąc w ten sposób do zaspokojenia szeregu różnorodnych potrzeb, np. fizjologicznych, tożsamościowych, społecznych i praktycznych (Adler i in., 2006). Ze względu na jakość komunikacji rodzinnej można wyróżnić rodziny prawidłowo się porozumiewające i rodziny, które porozumiewają się w sposób nieprawidłowy. W pierwszym typie rodzin ich członkowie często prowadzą rozmowy i sprawia im to przyjemność. Następuje wzrost wzajemnego poznania, a komunikaty werbalne oraz niewerbalne są spójne. Atmosfera rodzinna cechuje się spokojem, akceptacją i miłością. Z kolei w rodzinach o komunikacji nieprawidłowej ich członkowie unikają rozmów, rzadko je podejmują, a gdy już mają one miejsce wiążą się z doświadczaniem napięcia, irytacji, co wzmaga skłonność do niepodejmowania ich. Członkowie tych rodzin mają mniejsze szanse aktualizowania wiadomości na swój temat (tzw. aktualizacja mapy partnera, dziecka), co skutkuje tym, że mało o sobie wiedzą i w mniejszym stopniu interesują się tym. Sprzyja to oddalaniu się od siebie członków

rodziny, którzy z czasem mogą stać się wobec siebie jak obcy ludzie, obojętni. Komunikaty słowne i bezsłowne cechuje niska zgodność (tzw. podwójne wiązanie), co sprawia, że członkowie rodziny często czują się zdezorientowani i zniechęceni (Braun-Gałkowska, 2010).

Rozważając czynniki warunkujące zdolność systemów rodzinnych do prawidłowego inicjowania oraz podtrzymywania komunikacji pośród wielu istotnych zmiennych (por. Harwas-Napierała, 2014) warto zwrócić uwagę na pojęcie dojrzałości osobowej. Dojrzałość osobowa ujmowana jest jako osiągnięcie równowagi psychicznej przez człowieka, zarówno z samym sobą, jak i z otoczeniem. W efekcie potrafi on nie tylko prowadzić dialog, ale też wytwarzać atmosferę bezpieczeństwa, zrozumienia oraz akceptacji. W ten sposób dąży do kształtowania relacji opartych na poczuciu wspólnoty, stwarzających możliwość otwartej wymiany myśli wszystkich stron zaangażowanych w proces komunikacji. Szczególnie istotnym jest, by wysoki poziom dojrzałości osobowej cechował dorosłych członków rodziny (Rostowska, 2008).

Z tego względu proces komunikacji silnie i obustronnie wiąże się z kształtowaniem relacji interpersonalnych w rodzinie. Ze względu na podjętą w pracy problematykę analizie psychologicznej poddano jakość relacji w podsystemie rodzeństwa, w zależności od komunikacji rodzinnej.

Przyjęto, że jakość relacji interpersonalnej z rodzeństwem stanowi wypadkową interakcji opartych na działaniach oraz komunikacji (werbalnej i niewerbalnej) dwóch lub więcej osób, mających wspólnych rodziców naturalnych (lub co najmniej jednego rodzica naturalnego) oraz określony stosunek do wzajemnych doświadczeń, przekonań i uczuć wobec siebie, powstały od momentu, odkąd osoby te mają świadomość istnienia siebie (Cicirelli, 1995).

Rozważając znaczenie procesu komunikacji w kształtowaniu stosunków interpersonalnych rodzeństw warto odnieść się do założeń naukowych mających swe źródło w nurcie psychologii narracyjnej. Podkreśla on znaczenie norm i przekonań odnoszących się do rodziny, a przekazywanych przez rodziców. Narracje rodzinne stanowią codzienne opowieści, które słyszy i tworzy każdy członek rodziny (Dryll, 2013). Narracja rodzicielska opisująca pozytywnie relację rodzeństwa znacząco wpływa na jej wartościowanie. Może kształtować przekonanie wyjątkowej więzi łączącej braci i siostry oraz potrzebę wzajemnego wsparcia. Z kolei negatywny przekaz rodzicielski dotyczący relacji rodzeństw nie daje nadziei na dobre relacje, zarówno w teraźniejszości, jak i w przyszłości. Zaznacza się, że narracje rodzicielskie dotyczące podsystemu rodzeństwa mogą odnosić się także do ich własnych rodzeństw. Przedstawianie przez rodziców pozytywnych relacji ze swoim rodzeństwem oraz przekazywanie i podkreślanie znaczenia normy wzajemności przyczynia się do kształtowania pozytywnych wzorców więzi między dziećmi w rodzinie (Wałęcka-Matyja, 2018).

Uważa się, że szczególną rolę w kształtowaniu relacji z rodzeństwem odgrywa komunikacja małżeńska/rodzicielska, wpływając bezpośrednio oraz pośrednio na stosunki interpersonalne dzieci. Przejawem bezpośredniego wpływu rodzicielskiego jest podejmowanie komunikacji na rzecz regulacji interakcji zachodzącej w sytuacji konfliktu między osobami tworzącymi rodzeństwo. Szczególnie w okresie wczesnej ontogenezy działania rodzicielskie, mające na celu pomoc w rozwiązaniu konfliktu występującego między rodzeństwem pozytywnie wpływają na rozwój kompetencji społecznych dzieci. Poprzez modelowanie prawidłowej komunikacji, rozumienia sytuacji oraz konstruktywnych sposobów rozwiązania jej wspomagany jest rozwój umiejętności radzenia sobie z sytuacjami trudnymi poprzez wykorzystywanie strategii pojednawczych, np. ustępowanie czy przyjmowanie perspektywy drugiej strony (Rostowska, 1996). Z kolei pośredni wpływ komunikacji rodzicielskiej na jakość stosunków interpersonalnych rodzeństwa odnosi się do przypadków, w których rodzice stanowią wzory do naśladowania w kontekście codziennych interakcji małżeńskich oraz dwustronnych relacji z dziećmi. Zwłaszcza, gdy dzieci obserwują i słyszą rodziców podczas rozwiązywania konfliktów. Istotne są również sytuacje, gdy rodzice chwalać dzieci za pożądane przez nich zachowanie lub w przeciwnym przypadku, gdy karcą, nierzadko demonstrując zdecydowanie negatywne reakcje behawioralne (Farnicka, Liberska 2014; Reese-Weber, Kahn, 2005).

Zgodnie z założeniami paradygmatu systemowego oraz teorii społecznego uczenia się nie tylko wpływ komunikacji małżeńskiej/rodzicielskiej oddziałuje na jakość stosunków interpersonalnych rodzeństw, ale także duże znaczenie przypisuje się komunikacji między rodzeństwem. Do specyficznych cech relacji rodzeństw zaliczane są m.in. egalitarny i symetryczny charakter. Sprzyjają one podejmowaniu współdziałania, współpracy oraz wzajemnej wymianie usług. Komunikacja rodzeństw obejmuje na ogół tę samą generację, co może oznaczać, że bracia i siostry dostarczają sobie wzajemnie wzorców komunikacji werbalnej oraz niewerbalnej (Rostowska, 2010). Funkcjonowanie w podsystemie rodzeństwa umożliwia doświadczenie zdarzeń, które są unikatowe i nie mają miejsca w innych grupach społecznych. Ponadto posiadanie rodzeństwa daje młodszemu możliwość naśladowania, a starszemu bycia wzorem (Poraj, Poraj-Weder, 2018).

Wnioski płynące z badań pozwalają twierdzić, że komunikacja z rodzeństwem istotnie wpływa na poziom zadowolenia z siebie. Komunikaty wysyłane przez siostrę lub brata, którzy są uznawani za tzw. „lustro społeczne” wpływają na kształtowanie obrazu jednostki (np. jestem atrakcyjny lub nieatrakcyjny, wartościowy lub nie wartościowy). Jakość komunikacji w relacji braterskiej czy siostrzanej może stanowić źródło zadowolenia z siebie (samooceny), co przekłada się na wyższy poziom komfortu psychicznego oraz poczucia bezpieczeństwa lub prowadzić do doświadczania samotności, lęku czy nawet odrzucenia (Cicirelli, 1991; Szymańska, 2019; Wałęcka-Matyja, 2015).

W okresie dorosłości komunikacja przyczynia się do wyższej spójności i umacniania związku interpersonalnego rodzeństw. Podejmowanie rozmów na tematy rodzinne, wspomnienia z okresu dzieciństwa czy komentowanie przez rodzeństwa aktualnych wydarzeń rodzinnych kształtuje określony stosunek do doświadczeń rodzinnych, wspólnej historii oraz otaczającego świata. W dalszym okresie życia ten fundament kolektywnych znaczeń i doświadczeń staje się oczywistym, przyczyniając się do występowania wysoko kontekstowych wzorców komunikacji (Rostowska, 2010; Wałęcka-Matyja, 2018).

2. Problematyka i cel badań

Sposób, w jaki komunikują się członkowie rodziny, w tym rodzeństwa łączy się z kształtowaniem określonych rodzajów relacji interpersonalnych. W podsystemie rodzeństwa wyróżnia się relacje oparte na życzliwości i przyjaźni (Ciepło, Wzajemność), relacje, których główne dymensje odnoszą się do konfliktu i wrogości (Konflikt, Krytycyzm), relacje związane z walką o władzę (Dominacja), relacje określające stopień współzawodnictwa oraz poziom zazdrości między rodzeństwem (Rywalizacja, Faworyzacja Rodzicielska) oraz relacje opisujące brak zainteresowania rodzeństwem (Obojętność) (Szymańska, 2016; Wałęcka-Matyja, 2016). Należy podkreślić, że specyfika relacji interpersonalnej rodzeństw odnosi się do tego, że jest ona ambiwalentna. Oznacza to, że relacje przyjacielskie mogą przeplatać się z wrogimi. Charakteryzuje ją również dynamizm, co tłumaczy dlaczego chwilami siła związku między rodzeństwem wzrasta, a w niektórych sytuacjach słabnie. Sądzi się, że w dużej mierze jest to zależne od momentów kulminacyjnych, którymi są zmiany życiowe oraz sytuacje stresujące (Capodiecchi, 2006).

Przyjmuje się, że komunikacja rodzinna i jakość relacji między rodzeństwem oddziałują na wiele aspektów życia społecznego ludzi (Cicirelli, 1991; Wałęcka-Matyja, 2018). Za zagadnienie interesujące poznawczo i mało eksplorowane na gruncie literatury poświęconej problematyce funkcjonowania psychospołecznego dorosłych rodzeństw uznano określenie związków między wymiarami relacji interpersonalnej dorosłych rodzeństw a opiniami o świecie społecznym. Analizom psychologicznym poddano cztery typy opinii o świecie społecznym, do których badacze zaliczają: samoocenę, zaufanie interpersonalne, satysfakcję z wymiany społecznej oraz wiarę w grę o sumie zerowej (Różycka, Wojciszke, 2010).

W koncepcji Leary'ego i współpracowników (1995) *samoocena* stanowi wynik akceptacji lub odrzucenia społecznego. Uważa się, że ukształtowana samoocena wpływa na percepcję rzeczywistości (Borawski, 2017). *Zaufanie interpersonalne* rozumiane jest jako zgeneralizowane oczekiwanie ludzkich celów i motywów (Derbis, Wirga, 2009). Kształtowane jest podczas wymiany informacji oraz uczuć z drugim człowiekiem, a także poprzez komunikaty niewerbalne (Czabała, Sęk, 2000). *Satysfakcja z wymiany społecznej*

oznacza pozytywny, czyli korzystny bilans zysków i strat w kontaktach interpersonalnych (por. Homans, 1992). Natomiast przekonanie społeczne głoszące, że jedyną szansą na osiągnięcie sukcesu w życiu jest porażka drugiej osoby określane jest mianem *wiary w grę o sumie zerowej* (Różycka, Wojciszke, 2010).

Za cel przedstawionych w pracy badań przyjęto określenie związków wymiarów relacji interpersonalnej dorosłych rodzeństw z opiniami o świecie społecznym oraz wskazanie relacyjnych predyktorów opinii o świecie społecznym. Sformułowano następujące pytania badawcze.

Pytanie 1. Czy i jakiego rodzaju związki występują między wymiarami relacji interpersonalnej dorosłego rodzeństwa a opiniami o świecie społecznym?

Pytanie 2. Czy wymiary relacji interpersonalnej rodzeństw stanowią predyktory opinii o świecie społecznym?

W oparciu o dotychczasowe doniesienia z literatury przedmiotu przedstawiono hipotezy badawcze.

Hipoteza 1. Relacja dorosłego rodzeństwa oparta na czynniku Ciepło dodatnio koreluje z samooceną, wyższym nasileniem zaufania interpersonalnego oraz z satysfakcją z wymiany społecznej badanych.

Hipoteza 1.2. Relacja dorosłego rodzeństwa oparta na czynniku Ciepło wiąże się ujemnie z wiarą w grę o sumie zerowej.

Hipoteza 2. Relacja dorosłego rodzeństwa oparta na czynniku Wzajemność wiąże się dodatnio z samooceną, z przejawianiem wyższego stopnia zaufania interpersonalnego oraz z satysfakcją z wymiany społecznej badanych.

Hipoteza 2.1. Relacja dorosłego rodzeństwa oparta na czynniku Wzajemność wiąże się ujemnie z wiarą w grę o sumie zerowej.

Hipoteza 3. Relacja dorosłego rodzeństwa oparta na czynniku Konflikt ujemnie łączy się z samooceną, z nasileniem zaufania interpersonalnego oraz z satysfakcją z wymiany społecznej badanych.

Hipoteza 3.1. Konfliktowa relacja dorosłego rodzeństwa wiąże się dodatnio z wiarą w grę o sumie zerowej.

Hipoteza 4. Krytycyzm w relacji dorosłego rodzeństwa koreluje ujemnie z samooceną, z zaufaniem interpersonalnym oraz z satysfakcją z wymiany społecznej badanych.

Hipoteza 4.1. Krytycyzm w relacji dorosłego rodzeństwa jest dodatnio powiązany z wiarą w grę o sumie zerowej.

Hipoteza 5. Dominacja w relacji dorosłego rodzeństwa łączy się ujemnie z samooceną, z zaufaniem interpersonalnym badanych oraz z satysfakcją z wymiany społecznej badanych.

Hipoteza 5.1. Dominacja w relacji dorosłego rodzeństwa wiąże się dodatnio z wiarą w grę o sumie zerowej badanych.

Hipoteza 6. Rywalizacja między dorosłym rodzeństwem wiąże się ujemnie z samooceną badanych, z zaufaniem interpersonalnym oraz z satysfakcją z wymiany społecznej badanych.

Hipoteza 6.1. Rywalizacja między dorosłym rodzeństwem połączona jest dodatnio z wiarą w grę o sumie zerowej badanych.

Hipoteza 7. Obojętność w stosunkach interpersonalnych dorosłych rodzeństw łączy się ujemnie z samooceną badanych, z zaufaniem interpersonalnym oraz z satysfakcją z wymiany społecznej.

Hipoteza 7.1. Obojętność w stosunkach interpersonalnych dorosłych rodzeństw wiąże się dodatnio z wiarą w grę o sumie zerowej badanych.

Hipoteza 8. Rywalizacja (faworyzacja rodzicielska) między dorosłym rodzeństwem koreluje ujemnie z samooceną, z zaufaniem interpersonalnym oraz z satysfakcją z wymiany społecznej badanych.

Hipoteza 8.1. Rywalizacja (faworyzacja rodzicielska) między dorosłym rodzeństwem jest dodatnio związana z wiarą w grę o sumie zerowej badanych.

Hipoteza 9. Wymiary relacji interpersonalnej dorosłych rodzeństw stanowią predyktory opinii o świecie społecznym.

3. Metoda

3.1. Osoby badane

W badaniu uczestniczyło 180 osób, w tym 88 kobiet (48,9%) oraz 92 mężczyzn (51,1%), pochodzących z rodzin pełnych. Wiek badanych zawierał się w przedziale wiekowym od 18 do 35 lat ($M = 24,73$; $SD = 4,54$). Rodzeństwo badanych znajdowało się w okresie wczesnej dorosłości ($M = 26,09$; $SD = 5,51$). Wśród uczestników badania 69 osób posiadało siostrę (38,3%), 72 osoby (40%) wskazały na posiadanie brata, natomiast pozostałe 39 osób (21,7%) miało brata i siostrę. Ponad 70% ($n=128$) młodych dorosłych nie mieszkało z rodzeństwem. Większość uczestników badania kontaktowała się ze swoim rodzeństwem bezpośrednio ($n=109$; 60,9%), 42 osoby (23,5%) wskazały na kontakt internetowy, a u pozostałych 28 osób (15,6%) dominowała łączność telefoniczna.

Najczęściej deklarowany przez respondentów poziom wykształcenia to średni ($n=122$; 67,8%). Liczba osób z wykształceniem wyższym wynosiła 44 (24,4%), a pozostałe 14 osób (7,7%) posiadało wykształcenie podstawowe i zawodowe. W zdecydowanej większości uczestnicy badania zamieszkiwali tereny miejskie, ($n=136$; 75,6%). Jedynie 44 osoby (24,4%) wskazały jako miejsce zamieszkania tereny wiejskie. Ponad 40% badanych

określiło swój stan cywilny jako panna/kawaler ($n=74$; 41,1%). W związku niesformalizowanym funkcjonowało 61 osób (33,9%), a 45 badanych (25%) określiło, że żyje w związku małżeńskim. Analizując wymiar aktywności zawodowej badanych stwierdzono, że 57 osób (31,7%) wskazało na status studenta, osób pracujących w pełnym wymiarze było 55 (30,6%), jednocześnie studiujących i pracujących było 39 osób (21,7%), pracujących w niepełnym wymiarze było 15 osób (8,3%). Natomiast pozostałe 14 osób (7,8%) wskazało na stan bezrobocia.

3.2. Procedura i materiały

Badania o charakterze samoopisowym przeprowadzono w latach 2018–2019². W celu zebrania danych wybrano metodę CAWI (ang. *Computer Assisted Web Interview*). Dobór do grupy był celowy. Ustalono następujące kryteria włączenia do próby: wiek (18–35 lat), posiadanie biologicznego rodzeństwa, w wieku co najmniej 18 lat oraz wychowywanie się w rodzinie o pełnej strukturze.

Osoby badane, poprzez komunikat zawarty w instrukcji do badań zostały poinformowane o dobrowolności, anonimowości oraz naukowym celu badań. Analizę materiału empirycznego wykonano przy zastosowaniu pakietu IBM SPSS Statistics 26 na licencji Uniwersytetu Łódzkiego. Przy jego użyciu przeprowadzono analizę statystyk opisowych zmiennych wraz z testem Kołmogorowa-Smirnowa, analizy korelacji współczynnikiem r Pearsona oraz analizę regresji w odmianie wprowadzania, w oparciu o metodę bootstrappingu. Za poziom istotności uznano $\alpha < 0,05$. Poziom tendencji statystycznej przyjęto na poziomie $\alpha < 0,1$. W badaniach wykorzystano trzy kwestionariusze psychologiczne, o dobrych właściwościach psychometrycznych oraz ankietę demograficzną.

Kwestionariusz Relacji Dorosłego Rodzeństwa - wersja skrócona w opracowaniu Katarzyny Wałęckiej-Matyja (2016) jest polską adaptacją kwestionariusza Adult Sibling Relationship Questionnaire stworzonego przez R. Lanthiera, C. Stockera, W. Furmana (1997). Kwestionariusz KRDR umożliwia ocenę zachowań oraz uczuć osób badanych względem rodzeństwa, a także postrzeganie zachowań i uczuć rodzeństwa wobec nich samych. Relacja rodzeństwa określana jest przez trzy główne wymiary. Ciepło opisuje pozytywne relacje, wyrażające się w akceptacji oraz wspieraniu rodzeństwa. Konflikt rozumiany jest jako niski stopień zgodności pomiędzy rodzeństwem. Wymiar Rywalizacja określa poziom doznań siostr i braci dotyczących bezstronności rodziców, a także doświadczania niesprawiedliwości w sytuacjach porównań. Kwestionariusz zawiera 61 itemów oraz składa się z 14 skal. Badany udziela odpowiedzi na pięciostopniowej skali Likerta. Kwestionariusz KRDR posiada bardzo dobre właściwości psychometryczne (α -Cronbacha 0,87-0,97), umożliwiające prowadzenie badań naukowych (Wałęcka-Matyja, 2016).

² Autorka dziękuje Dagmarze Gromek za przeprowadzenie badań.

Kwestionariusz STQ-Now w opracowaniu Pauliny Szymańskiej (2016) jest polską adaptacją amerykańskiej wersji STQ-NOW stworzoną przez R.B. Stewart, A.L. Kozak, L.M. Tingley, J.M. Goddard, E.M. Blake i W. Cassel (2001). Narzędzie to służy do badania jakości relacji między dorosłym rodzeństwem. Kwestionariusz składa się z 48 itemów, które tworzą pięć skal: Wzajemność, Krytycyzm, Dominacja, Obojętność, Rywalizacja. Badany udziela odpowiedzi na pięciopunktowej skali Likerta. Kwestionariusz STQ-Now posiada zadowalające właściwości psychometryczne (α -Cronbacha 0,719-0,935), umożliwiające prowadzenie badań w populacji polskiej (Szymańska, 2016).

Kwestionariusz Opinii o Świecie Społecznym został opracowany przez Joannę Różycką oraz Bogdana Wojciszke (2010). Zastosowano go w celu pomiaru przekonań społecznych. Kwestionariusz składa się z 41 itemów, które tworzą cztery skale: Wiara W Grę o Sumie Zerowej, Zaufanie Interpersonalne, Bilans Wymiany Społecznej oraz Samoocena.

Wszystkie pozycje badany ocenia na siedmiopunktowej skali Likerta. Właściwości psychometryczne skal charakteryzują się zadowalającymi parametrami, o czym świadczą wyniki rzetelności osiągnięte w badaniach polskich (0,72 - 0,90) (Różycka, Wojciszke, 2010).

Ankiętę demograficzną wykorzystano w celu zebrania podstawowych informacji o osobach badanych, takich jak: wiek, płeć badanych oraz ich rodzeństwa, struktura rodziny pochodzenia, miejsce zamieszkania, stan cywilny, wykształcenie, aktywność zawodowa, częstość oraz forma kontaktu z rodzeństwem.

4. Rezultaty

Przystępując do analiz statystycznych w pierwszej kolejności określono statystyki opisowe zmiennych wraz z testem Kołmogorowa-Smirnowa (K-S). Wykazano, że w przypadku wielu badanych zmiennych wyniki testu K-S okazały się istotne statystycznie, co oznacza, że ich rozkłady odbiegały od rozkładu normalnego. Jednocześnie można zauważyć, że skośność rozkładu wszystkich zmiennych jest stosunkowo niewielka (tabela 1).

Tabela 1a. Podstawowe statystyki opisowe wraz z testem Kołmogorowa-Smirnowa

Zmienne	M	Me	SD	Sk.	Kurt.	Min.	Maks.	K-S	p
Wiek	24,73	24,00	4,55	0,84	0,29	18,00	40,00	0,17	<0,001
Wiek rodzeństwa	26,09	26,00	5,51	-0,11	-0,44	11,00	40,00	0,07	0,052
Różnica wieku rodzeństw	4,98	4,00	3,12	1,00	0,51	0,00	14,00	0,15	<0,001

Tabela 1b. Podstawowe statystyki opisowe wraz z testem Kołmogorowa-Smirnowa

Zmienne	M	Me	SD	Sk.	Kurt.	Min.	Maks.	K-S	p
KDRD									
Ciepło	2,94	2,99	1,04	-0,04	-1,23	1,11	5,00	0,08	0,008
Konflikt	2,67	2,50	1,14	0,58	-0,68	1,25	5,58	0,15	0,000
Rywalizacja	2,95	3,00	0,74	0,28	1,46	1,00	5,00	0,18	<0,001
KOOSS									
Wiara w grę o sumie zerowej	41,15	39,00	12,91	0,35	-0,40	12,00	76,00	0,09	0,001
Zaufanie interpersonalne	28,79	29,00	7,86	-0,21	-0,31	9,00	49,00	0,07	0,033
Satysfakcja z wymiany społecznej	50,73	50,50	13,75	-0,28	-0,43	17,00	80,00	0,07	0,025
Samoocena	45,25	46,00	14,89	-0,32	-0,77	12,00	70,00	0,08	0,003
STQ-Now									
Wzajemność	47,78	49,00	16,53	-0,16	-1,07	15,00	75,00	0,07	0,031
Krytycyzm	16,48	17,00	6,21	-0,07	-0,93	6,00	30,00	0,07	0,016
Dominacja	16,74	16,00	5,78	0,22	-0,62	7,00	31,00	0,06	0,085
Obojętność	35,44	36,50	12,95	0,11	-1,17	13,00	63,00	0,11	<0,001
Rywalizacja	16,47	16,00	7,10	0,36	-0,81	7,00	34,00	0,11	<0,001

M – średnia; Me – mediana; SD – odchylenie standardowe; Sk. – skośność; Kurt. – kurtoza; Min i Maks. – najniższa i najwyższa wartość rozkładu; K-S – wynik testu Kołmogorowa-Smirnowa; p – istotność testu Kołmogorowa-Smirnowa

W tabeli 2 przedstawiono współczynniki korelacji r Pearsona pomiędzy wymiarami relacji interpersonalnej między rodzeństwem a wskaźnikami opinii o świecie społecznym. Zastosowano dwustronny test istotności statystycznej. Wyróżniono korelacje istotne statystycznie. Ze względu na istotne statystycznie odchylenia analizowanych zmiennych od rozkładu normalnego obliczenia przeprowadzono w oparciu o metodę bootstrappingu.

Tabela 2a. Współczynniki korelacji r Pearsona między wymiarami relacji pomiędzy rodzeństwem a wskaźnikami opinii o świecie społecznym w całej badanej próbie

Relacja	Wiara w grę	Zaufanie	Satysfakcja	Samoocena
z rodzeństwem	o sumie zerowej	interpersonalne	z wymiany społ.	
Ciepło	-0,444 -0,158	0,222 -0,495	0,288 -0,516	0,162 -0,439
Konflikt	0,122 -0,414	-0,486 -0,184	-0,546 -0,292	-0,403 -0,126
Rywalizacja	-0,066 -0,289	-0,284 -0,089	-0,319 -0,080	-0,190 -0,170
Wzajemność	-0,418 -0,112	0,214 -0,505	0,257 -0,499	0,095 -0,374

Tabela 2b. Współczynniki korelacji r Pearsona między wymiarami relacji pomiędzy rodzeństwem a wskaźnikami opinii o świecie społecznym w całej badanej próbie

Relacja	Wiara w grę	Zaufanie	Satysfakcja	Samoocena
z rodzeństwem	o sumie zerowej	interpersonalne	z wymiany społ.	
Krytycyzm	0,058 -0,359	-0,448 -0,140	-0,512 -0,242	-0,394 -0,094
Dominacja	0,052 -0,361	-0,357 -0,054	-0,474 -0,207	-0,300 -0,016
Obojętność	0,183 -0,482	-0,460 -0,171	-0,547 -0,301	-0,376 -0,102
Rywalizacja	0,096 -0,411	-0,440 -0,142	-0,583 -0,329	-0,413 -0,153

Omawiając zaprezentowane w tabeli 2 rezultaty wykazano, że wystąpiły istotne statystycznie ujemne korelacje pomiędzy Wiarą w grę o sumie zerowej a wynikami na skalach Ciepła i Wzajemności. Natomiast istotne statystycznie dodatnie korelacje ujawniły się pomiędzy Wiarą w grę o sumie zerowej a wynikami na skalach Konflikt, Krytycyzm, Dominacja, Obojętność i Rywalizacja. Zaufanie interpersonalne, Satysfakcja z wymiany społecznej i Samoocena korelowały dodatnio z rezultatami na skalach Ciepło i Wzajemność oraz ujemnie z wynikami na skalach Konflikt, Krytycyzm, Dominacja, Obojętność i Rywalizacja. Uzyskane rezultaty są zgodne z oczekiwaniami.

W następnym kroku analiz sprawdzono czy istnieją i jakiego typu związki między wymiarami relacji dorosłego rodzeństwa a opiniami o świecie społecznym w grupach wyróżnionych ze względu na czynnik płci. W tabeli 3 przedstawiono współczynniki korelacji r Pearsona pomiędzy wymiarami relacji interpersonalnej dorosłego rodzeństwa a wskaźnikami opinii o świecie społecznym otrzymane w grupie kobiet.

Tabela 3. Współczynniki korelacji r Pearsona między wymiarami relacji pomiędzy rodzeństwem a wskaźnikami opinii o świecie społecznym w grupie kobiet

Relacja	Wiara w grę	Zaufanie	Satysfakcja	Samoocena
z rodzeństwem	o sumie zerowej	interpersonalne	z wymiany społ.	
Ciepło	-0,505 -0,143	0,156 -0,533	0,157 -0,522	0,246 -0,612
Konflikt	-0,084 -0,310	-0,451 -0,047	-0,379 -0,049	-0,506 -0,128
Rywalizacja	-0,188 -0,379	-0,360 -0,214	-0,412 -0,119	-0,343 -0,230
Wzajemność	-0,501 -0,114	0,195 -0,592	0,133 -0,484	0,155 -0,535
Krytycyzm	-0,091 -0,286	-0,463 -0,034	-0,420 -0,014	-0,492 -0,102
Dominacja	-0,193 -0,224	-0,264 -0,170	-0,273 -0,105	-0,419 -0,011
Obojętność	0,135 -0,528	-0,508 -0,110	-0,526 -0,192	-0,557 -0,150
Rywalizacja	-0,196 -0,216	-0,384 -0,066	-0,412 -0,051	-0,535 -0,123

Rozpatrując zaprezentowane rezultaty (tabela 3) wykazano, że Wiara w grę o sumie zerowej korelowała ujemnie z wynikami na skalach Ciepło i Wzajemność oraz dodatnio z wynikami na skali Obojętność. Zaufanie interpersonalne korelowało dodatnio z rezultatami na skalach Ciepło i Wzajemność oraz ujemnie z wynikami na skalach Krytycyzm i Obojętność. Satysfakcja z wymiany społecznej i Samoocena korelowały dodatnio z wynikami na skalach Ciepło i Wzajemność oraz ujemnie z wynikami na skalach Krytycyzm, Obojętność i Rywalizacja. Współczynniki korelacji r Pearsona między wymiarami relacji interpersonalnej dorosłego rodzeństwa a wskaźnikami opinii o świecie społecznym otrzymane w grupie mężczyzn zaprezentowano w tabeli 4.

Tabela 4. Współczynniki korelacji r Pearsona między wymiarami relacji pomiędzy rodzeństwem a wskaźnikami opinii o świecie społecznym w grupie mężczyzn

Relacja	Wiara w grę	Zaufanie	Satysfakcja	Samoocena
z rodzeństwem	o sumie zerowej	interpersonalne	z wymiany społ.	
Ciepło	-0,485 -0,045	0,153 -0,543	0,289 -0,600	-0,039 -0,362
Konflikt	0,138 -0,559	-0,586 -0,163	-0,693 -0,370	-0,440 -0,007
Rywalizacja	-0,100 -0,342	-0,360 -0,127	-0,356 -0,163	-0,206 -0,256
Wzajemność	-0,466 -0,011	0,109 -0,527	0,282 -0,591	-0,096 -0,319
Krytycyzm	0,038 -0,496	-0,529 -0,075	-0,633 -0,285	-0,414 -0,026
Dominacja	0,097 -0,513	-0,504 -0,065	-0,643 -0,324	-0,358 -0,082
Obojętność	0,095 -0,544	-0,508 -0,088	-0,635 -0,308	-0,320 -0,084
Rywalizacja	0,183 -0,613	-0,574 -0,137	-0,734 -0,408	-0,456 -0,047

Uzyskane rezultaty (tabela 4) wskazują, że Wiara w grę o sumie zerowej korelowała ujemnie z wynikami na skali Ciepło oraz dodatnio z wynikami na skalach Konfliktu, Krytycyzmu, Dominacji i Obojętności. Zaufanie interpersonalne i Satysfakcja z wymiany społecznej korelowały dodatnio z wynikami na skalach Ciepło i Wzajemność oraz ujemnie z wynikami na skalach Konflikt, Krytycyzm, Dominacja, Obojętność i Rywalizacja. Samoocena korelowała ujemnie z wynikami na skalach Konfliktu i Rywalizacji.

Analizę korelacji uzupełniono analizą regresji przeprowadzoną w odmianie wprowadzania, w oparciu o metodę bootstrappingu. Poszczególne zmienne wyjaśniane analizowano w odrębnych modelach. W tabeli 5 przedstawiono wyniki analizy dotyczącej przekonania, że świat jest grą, w której trzeba być gotowym do nieustannej walki z innymi (Wiara w grę o sumie zerowej).

Tabela 5. Analiza zależności między wymiarami relacji z rodzeństwem a skalą Wiara w grę o sumie zerowej

Relacja	<i>B</i>	<i>p</i>
z rodzeństwem		
Ciepło	-0,72 -0,09	0,170
Konflikt	0,06 -0,58	0,023
Rywalizacja	-0,08 -0,26	0,279
Wzajemność	-0,01 -0,82	0,078
Krytycyzm	-0,44 -0,15	0,336
Dominacja	-0,34 -0,21	0,592
Obojętność	0,07 -0,62	0,007
Rywalizacja	-0,21 -0,30	0,620

B – standaryzowane współczynniki regresji; *p* – istotność statystyczna

Otrzymano istotne statystycznie dodatnie zależności pomiędzy wynikami na skalach Konflikt i Obojętność a wynikami na skali Wiara w grę o sumie zerowej. Oba te predyktory łącznie wyjaśniały 15,6% wariancji rezultatów na skali Wiara w grę o sumie zerowej (tabela 5).

W tabeli 6 przedstawiono wyniki analizy dotyczące skali Zaufanie interpersonalne, czyli przekonania, że człowiek może przeżywać w kontaktach z innymi ludźmi pozytywne emocje, czuć się bezpiecznie, a w rezultacie przejawiać chęć tworzenia i rozwoju relacji z innymi ludźmi.

Tabela 6. Analiza zależności między wymiarami relacji z rodzeństwem a skalą Zaufanie interpersonalne

Relacja	<i>B</i>	<i>p</i>
z rodzeństwem		
Ciepło	-0,31 -0,56	0,625
Konflikt	-0,60 -0,08	0,022
Rywalizacja	-0,20 -0,13	0,632
Wzajemność	-0,50 -0,48	0,880
Krytycyzm	-0,30 -0,34	0,920
Dominacja	-0,04 -0,52	0,102
Obojętność	-0,38 -0,15	0,381
Rywalizacja	-0,40 -0,12	0,327

B – standaryzowane współczynniki regresji; *p* – istotność statystyczna

Otrzymano istotną statystycznie ujemną zależność pomiędzy wynikami na skalach Konflikt i Zaufanie interpersonalne. Wyniki na skali Konfliktu wyjaśniały 15,1% wariancji wyników na skali Zaufania interpersonalnego (tabela 6).

W tabeli 7 przedstawiono wyniki analizy dotyczącej skali Satysfakcja z wymiany społecznej, która odnosi się do przekonania o możliwości osiągnięcia pozytywnego, czyli korzystnego dla jednostki bilansu zysków i strat w kontaktach interpersonalnych.

Tabela 7. Analiza zależności między wymiarami relacji z rodzeństwem a skalą Satysfakcja z wymiany społecznej

Relacja	<i>B</i>	<i>p</i>
z rodzeństwem		
Ciepło	-0,13 -0,61	0,228
Konflikt	-0,52 -0,12	0,007
Rywalizacja	-0,22 -0,08	0,329
Wzajemność	-0,63 -0,08	0,087
Krytycyzm	-0,16 -0,38	0,496
Dominacja	-0,06 -0,42	0,128
Obojętność	-0,55 -0,08	0,007
Rywalizacja	-0,57 -0,05	0,018

B – standaryzowane współczynniki regresji; *p* – istotność statystyczna

Rozpatrując przedstawione w tabeli 7 wyniki stwierdzono, że istotne statystycznie ujemne zależności wystąpiły między wynikami na skalach Konflikt, Obojętność i Rywalizacja a wynikami na skali Satysfakcja z wymiany społecznej. Te trzy predyktory wyjaśniały 38,5% wariancji wyników na skali Satysfakcja z wymiany społecznej.

W tabeli 8 przedstawiono wyniki analizy dotyczące skali Samoocena, odnoszącej się do przekonania o tym, że jest się akceptowanym lub odrzuconym przez grupę społeczną.

Tabela 8a. Analiza zależności między wymiarami relacji z rodzeństwem a skalą Samoocena

Relacja	<i>B</i>	<i>p</i>
z rodzeństwem		
Ciepło	0,17 -0,92	0,011
Konflikt	-0,47 -0,04	0,089
Rywalizacja	-0,15 -0,17	0,872
Wzajemność	0,88 -0,10	0,010
Krytycyzm	-0,38 -0,26	0,733

Tabela 8b. Analiza zależności między wymiarami relacji z rodzeństwem a skalą Samoocena

Relacja	B	p
Dominacja	0,03 -0,58	0,024
Obojętność	-0,33 -0,15	0,438
Rywalizacja	-0,54 -0,02	0,048

B – standaryzowane współczynniki regresji; *p* – istotność statystyczna

Otrzymano istotne statystycznie ujemne zależności między wynikami na skali Rywalizacja a skalą Samoocena oraz istotne statystycznie dodatnie zależności pomiędzy rezultatami na skalach Ciepło, Wzajemność i Dominacja a skalą Samoocena. Te cztery predyktory wyjaśniały 11,4% wariacji wyników na skali Samoocena.

Dyskusja

W pracy odniesiono się do problematyki komunikacji rodzinnej, uzasadniając jej istotne znaczenie dla kształtowania relacji interpersonalnych w rodzinie, w tym w podsystemie rodzeństwa. Przyjęto założenie, że prawidłowo przebiegający proces porozumiewania się między braćmi i siostrami prowadzi do wytworzenia między nimi relacji opartych na życzliwości, przyjaźni i wzajemnej pomocy (Ciepło i Wzajemność). Z kolei nieprawidłowa komunikacja, zawierająca brak akceptacji dla rodzeństwa, krytykę, wrogość, nieokazywanie szacunku i zaangażowania w relację wiąże się z następującymi typami stosunków interpersonalnych: Konflikt, Krytycyzm, Dominacja, Rywalizacja (także w odmianie faworyzacji rodzicielskiej) i Obojętność. Mając na uwadze, że dotychczasowe doniesienia badawcze (por. Braun-Gałkowska, 2010; Harwas-Napierała, 2014; Rostowska, 2008) pozwalają twierdzić, że relacje rodzinne stanowią matrycę dla relacji interpersonalnych nawiązywanych poza środowiskiem rodzinnym, przyczyniają się do kształtowania obrazu siebie, a także obrazu świata, tworzą przekonanie o wartości zaufania do innych ludzi oraz o możliwości doświadczania satysfakcji płynącej z kontaktów interpersonalnych uznano za interesujące poddanie analizie związków między dymensjami relacji rodzeństw a ich opiniami o świecie społecznym.

Analizowane zależności ujęto w modelu korelacyjno-regresyjnym, nastawionym na określenie związków przyczynowo-skutkowych między badanymi zmiennymi. Precyzując problem badawczy sformułowano dwa pytania badawcze, do których opracowano odpowiadające im hipotezy badawcze.

Przedstawione wyniki badań własnych wskazują na występowanie licznych, choć w większości słabych i umiarkowanych związków, w oczekiwanych kierunkach między wszystkimi wymiarami relacji interpersonalnej rodzeństw, z wyjątkiem wymiaru

Rywalizacja (faworyzacja rodzicielska) a czterema opiniami na temat świata społecznego, tj. Samooceny, Zaufania interpersonalnego, Satysfakcji z wymiany społecznej oraz Wiary w grę o sumie zerowej. Tym samym pozytywnie zweryfikowano hipotezy 1-7.1. Trafność hipotez 8-8.1 nie została potwierdzona w zaprezentowanych badaniach.

Interpretując otrzymane rezultaty stwierdzono, że relacje rodzeństw oparte na czynnikach Ciepło i Wzajemność sprzyjały występowaniu wyższej samooceny, osiągnięciu satysfakcji z wymiany w kontaktach społecznych oraz przejawianiu większego zaufania interpersonalnego. Ponadto wiązały się z przekonaniem, że relacje z innymi osobami nie polegają na toczeniu nieustannej walki (Wiara w grę o sumie zerowej).

Przyjmuje się, że świadomość posiadania rodzeństwa, z którym jest się w bliskich, życzliwych stosunkach przekłada się również na kontakty z innymi osobami. Subiektywne odczuwanie satysfakcji z kontaktów społecznych ułatwia angażowanie się w relacje poza rodzinne oraz sprzyja ich utrzymywaniu. Dodatkowo zapewnia rodzeństwu bezpieczeństwo emocjonalne, facylitujące wzrost poziomu zaufania, kierowanego zarówno do rodzeństwa, jak i do innych osób.

Czynniki konfliktu i krytycyzmu w relacji są uznawane przez badaczy za szczególnie istotne z punktu widzenia funkcjonowania psychospołecznego rodzeństwa w dorosłości (Borecka-Biernat, Wałęcka-Matyja, Wajszczyk, 2019). Rezultaty badań wskazują, że wrogość czy spostrzeganie swojego rodzeństwa jako irytującego łączy się ze spadkiem poziomu samooceny, współwystępuje z niższą satysfakcją z kontaktów interpersonalnych brata i siostry, a także wiąże się z niskim poziomem zaufania do innych osób. Brak zgodności w relacji dorosłego rodzeństwa jest związany z odbieraniem świata w kategoriach antagonistycznych. Współwystępuje z egoistycznym funkcjonowaniem rodzeństwa, a także uproszczonym schematem myślenia. Brak porozumienia w podsystemie rodzeństwa ogranicza konstruktywne rozwiązywanie sporów oraz hamuje tworzenie prawidłowych wzorców komunikacji (Wałęcka-Matyja, 2018). Uzyskane rezultaty badań nad związkami konfliktowości z funkcjonowaniem psychospołecznym dorosłego rodzeństwa korespondują z dotychczasowymi ustaleniami badaczy (Capodiec, 2006; Szymańska, 2016).

Rezultaty analiz wykazały także, że dążenie do władzy jednej osoby z rodzeństwa względem drugiej (Dominacja), nadmierny stopień współzawodnictwa i zazdrości wobec rodzeństwa (Rywalizacja) oraz niski stopień zaangażowania w relację (Obojętność) współwystępują z niskim poziomem samooceny, wiążą się ze słabszym przekonaniem o możliwości uzyskania korzystnego bilansu zysków i strat w relacji z innymi ludźmi oraz są związane z przejawianiem ograniczonego zaufania do innych osób. Wymienione typy relacji z rodzeństwem dodatkowo łączą się z egoistyczną postawą wobec ludzi, z niskim ich wartościowaniem, co może zaburzać proces tworzenia trwałych więzi, a także utrudniać kształtowanie zachowań prospołecznych. Otrzymane rezultaty badań są kongruentne z wynikami innych badaczy (por. Capodiec, 2006; Wałęcka-Matyja 2018). Ukazano w nich,

że u dorosłych rodzeństw, które są zaborcze i nastawione na rywalizację z czasem pojawia się frustracja, która w negatywny sposób oddziałuje na percepcję rzeczywistości, a także obniża samoocenę.

Badania nad rywalizacją, rozumianą jako faworyzacja rodzicielska nie wskazały na występowanie jej istotnych związków z opiniami o świecie społecznym. Interpretując uzyskany wynik można sądzić, że faworyzacja zarówno ze strony matki, jak i ojca nie łączy się w grupie badanych z niską samooceną, a także nie jest związana ze spadkiem ufności wobec innych osób. To zaskakujące rezultaty, stojące w opozycji do wyników badań przeprowadzonych przez innych autorów, np. Edytę Filist (2012). Autorka wykazała, że rodzeństwo, które czuje się nierówno traktowane przez rodziców (szczególnie matkę) posiada trudności w osiągnięciu zadawalającego poziomu samooceny. Szczególnie znaczenie odgrywało tu zróżnicowanie w udzielaniu wsparcia emocjonalnego członkom rodzeństwa. Ponadto z badań przeprowadzonych przez Brendę Volling (2003) wynika, że rodzeństwa doświadczające odmiennego traktowania ze strony swoich rodziców mają większe problemy z tworzeniem trwałych więzi z innymi ludźmi oraz odczuwają potrzebę silniejszego dystansu w relacjach interpersonalnych niż rodzeństwa nie posiadające takich doświadczeń. Odnosząc się do braku istotnego związku między Rywalizacją (faworyzacją rodzicielską) a przekonaniem społecznym, że w życiu można osiągnąć sukces jedynie w wyniku porażki drugiej osoby uważa się, że ma on swe źródło bądź w niskim nasileniu faworyzacji rodzicielskiej, bądź w specyfice okresu dorosłości, w której faworyzacja rodzicielska nie odgrywa już tak znaczącej roli, jak we wcześniejszych okresach życia rodzinnego lub może jest wynikiem wypracowanych przez rodzeństwo mechanizmów obronnych w radzeniu sobie z tą sytuacją rodzinną.

Analizując związki między wymiarami relacji interpersonalnej rodzeństw a opiniami o świecie społecznym w grupach wyróżnionych w oparciu o czynnik płci, zauważono, że liczniej istotne statystycznie związki ujawniły się w grupie mężczyzn niż w grupie kobiet. Odnotowano, że w grupie mężczyzn wymiary relacji z rodzeństwem łączyły się głównie z zaufaniem w relacjach interpersonalnych i z satysfakcją płynącą z wymiany społecznej. Z kolei w grupie kobiet większe znaczenie relacji interpersonalnych z rodzeństwem przypisuje się kształtowaniu samooceny.

Rozpatrując relacyjne predyktory opinii o świecie społecznym zauważono, że konflikt, ale też obojętność w stosunkach interpersonalnych rodzeństw znacząco wpływały na obniżenie zaufania przejawianego w relacjach z innymi osobami, na doświadczanie niższego stopnia satysfakcji z wymiany społecznej oraz na większe nasilenie przekonania, że jedyną szansą na osiągnięcie sukcesu w życiu jest porażka drugiej osoby. Człowiek wychowywany w przeświadczeniu, że świat jest niebezpieczny, że interakcje z ludźmi prowadzą do przykrości i niepowodzeń rozwija przekonanie, że należy wykazywać ostrożność w kontaktach z innymi ludźmi, co może powodować trudności w nawiązywaniu

bliskich relacji z innymi osobami. Okazało się, że także wzmożone współzawodnictwo, rywalizowanie z rodzeństwem wpływa na kształtowanie się nieprzychylnych przekonań człowieka na temat jego relacji z otoczeniem, a także na wartościowanie siebie (samoocena). Człowiek negatywnie nastawiony psychicznie do otoczenia może przejawiać trudności w radzeniu sobie z problemami i w uzyskiwaniu satysfakcji z relacji interpersonalnych z osobami spoza środowiska rodzinnego. Rezultaty badań własnych pozwalają wnioskować, że relacje z rodzeństwem oparte na ciepłe, życzliwości, wzajemności, ale także na dominacji wpływały dodatnio na poziom samooceny badanych. Otrzymane wyniki są kongruentne z doniesieniami innych badaczy argumentujących, że bliska więź z bratem lub siostrą daje poczucie bezpieczeństwa, które przekłada się na kształtowanie pozytywnych opinii na temat własnej osoby oraz świata społecznego (Cicirelli, 1991). Dążenie do władzy jednej osoby z rodzeństwa względem drugiej może sprawiać, że jednostka dominująca staje się bardziej pewna siebie, wierzy, że jej zdanie się liczy się bardziej niż innych, kształtuje przekonanie, że potrafi podporządkować sobie innych (tzw. wymiar mocy). Tym samym samoocena takiej osoby wzrasta. Subiektywne odczuwanie satysfakcji z kontaktów społecznych ułatwia angażowanie się w relacje pozarodzinne oraz sprzyja ich utrzymywaniu. Dodatkowo zapewnia rodzeństwu bezpieczeństwo emocjonalne, sprzyjające wzrostowi poziomu zaufania, kierowanego zarówno do rodzeństwa, jak i do innych ludzi.

Podsumowując, ukazane rezultaty badań potwierdzają przyjęte założenia, o tym, że jakość komunikacji rodzinnej, kształtującej relacje interpersonalne dorosłych rodzeństw łączy się z opiniami o świecie społecznym, które wyznaczają sposób funkcjonowania w nim. Omówione w pracy wyniki badań własnych uzupełniają dotychczasową wiedzę psychologiczną z obszaru psychologii rodziny. Charakteryzują się również kilkoma ograniczeniami, których warto uniknąć w kolejnych projektach naukowych, obejmujących podjętą problematykę. Pierwszym z nich jest wybrana metoda badania – CAWI (ang. *Computer Assisted Web Interview*). Gromadzenie danych przez Internet umożliwia bowiem dotarcie do szerszej populacji, natomiast nie daje możliwości bezpośredniego kontaktu z respondentem, przez co uniemożliwia pełną weryfikację uzyskanych danych. Za ograniczenie można także uznać fakt, że uczestnicy projektu odnosili się tylko określonej, jednej, wybranej osoby z rodzeństwa. Badania obejmujące relację interpersonalną ze wszystkimi osobami z rodzeństwa mogłyby ukazać szerszą perspektywę. Ponadto, sugerowane kierunki relacji przyczynowo - skutkowych między analizowanymi zmiennymi należy traktować z ostrożnością ze względu na zastosowanie w badaniach metodologii korelacyjno-regresyjnej.

Uważam, że mimo kilku zasygnalizowanych ograniczeń przeprowadzonych badań, ich wyniki pozwalają na określenie roli komunikacji rodzinnej w kształtowaniu jakości relacji interpersonalnej dorosłych rodzeństw oraz ich przekonań na temat świata społecznego. Stanowią także asumpt do podjęcia kolejnych analiz psychologicznych,

z uwzględnieniem mediatorów i moderatorów otrzymanych zależności.

Bibliography/ Bibliografia:

- Adler, R. Proctor, R., Proctor, W., Rosenfeld, L. (2006). *Relacje interpersonalne. Proces porozumiewania się*, Poznań: Wyd. Dom Wydawniczy „Rebis”.
- Borawski, D. (2017). Samoocena i przekonania na temat świata społecznego jako predyktory przebaczenia, *Polskie Forum Psychologiczne*, 22, 351–370.
- Borecka-Biernat, D., Wałęcka-Matyja, K., Wajszczyk, K. (2019). *Rozwiązywanie sytuacji konfliktowych. Wybrane problemy*, Warszawa: Wyd. Difin.
- Braun-Gałkowska, M. (2010). Dialog w rodzinie, *Pedagogia Christiana*, 1 (25), 161–173.
- Capodieci, S. (2006). *Rodzeństwo - Jaś i Małgosia czy Kain i Abel*, Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Cicirelli, V.G. (1995). *Sibling relationships across the life span*, New York: Plenum.
- Cicirelli, V.G. (1991). Sibling relationships in adulthood, *Marriage and Family Review*, 16, 291–310.
- Czabała, J., Sęk, K. (2000). Pomoc psychologiczna, (w:) J. Strelau (red.), *Psychologia. Podręcznik akademicki - Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*, 605–621, Gdańsk: GWP.
- Derbis, R., Wirga, T. (2009). Rodzaj wzbudzonych emocji a zaufanie do ludzi i wiara w świat sprawiedliwy, *Czasopismo Psychologiczne*, 1 (15), 7–21.
- Dryll, E. (2013). *Wrastanie w kulturę. Transmisja narracji w wychowaniu rodzinnym*, Warszawa: Wydawnictwo ENETEIA Psychologii i Kultury
- Farnicka, M., Liberska, H. (2014). Transmisja międzypokoleniowa - procesy zachodzące na styku pokoleń, (w:) I. Janicka, H. Liberska (red.), *Psychologia rodziny*, 185–198, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Filist, E. (2012). Samoocena a postawy młodzieży wobec zjawiska alkoholizmu, *Innowacje Psychologiczne*, 1, 47–53.
- Floyd, K. (2019). *Affectionate communication in close relationships*, Cambridge University Press.
- Frydrychowicz, S. (2005). The influence of interpersonal communications on human development. *Psychology of Language and Communication*, 2 (9), 69–82.
- Harwas-Napierała, B. (2014). Specyfika komunikacji interpersonalnej w rodzinie ujmowanej jako system, (w:) I. Janicka, H. Liberska (red.). *Psychologia rodziny*, 47–72, Warszawa: Wyd. PWN.
- Homans, G. (1992). Podstawowe procesy społeczne, (w:) M. Kempny, J. Szmatka (red.). *Współczesne teorie wymiany społecznej. Zbiór tekstów*, 173–229, Warszawa: PWN.
- Janigová, E., Ferenčíková, Z. (2016). Rodzinne wzorce komunikacji w rodzinach pełnych, (w:) J. Kiryjow (red.), *Komunikacja w rodzinie*, 42–52, Warszawa: Wyd. SGGW.

- Leary, M.R., Tambor, E.S., Terdal, S.K, Downs, D.L. (1995). Self-esteem as an interpersonal monitor the sociometr hypothesis, *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 518–530.
- Poraj, G., Poraj-Weder, M. (2018). Agresja pomiędzy rodzeństwie-ciemna strona socjalizacji w rodzinie, *Psychologia Wychowawcza*, 14, 155–172.
- Reese-Weber, M., Kahn, J.H. (2005). Familial predictors of sibling and romantic-partner conflict resolution: Comparing late adolescents from intact and divorced families, *Journal of Adolescence*, 28, 479–493.
- Rostowska, T. (2010). Psychospołeczne aspekty relacji interpersonalnych w podsystemie rodzeństwa bliźniąt monozygotycznych, (w:) T. Rostowska, B. Pastwa-Wojciechowska (red.), *Rozwój bliźniąt w ciągu życia. Aspekty biopsychologiczne*, 101–122, Kraków: Impuls.
- Rostowska, T. (2008). *Małżeństwo, rodzina, praca a jakość życia*, Kraków: Impuls.
- Rostowska, T. (1996). Transmisja międzypokoleniowa w rodzinie w zakresie zachowań agresywnych, *Przegląd Psychologiczny*, 39, 177–186.
- Różycka, J., Wojciszke, B. (2010). Skala Wiary w Grę o Sumie Zerowej, *Studia Psychologiczne*, 48, 33–44.
- Satir, V. (2000). *Terapia rodziny. Teoria i praktyka*, Gdańsk: Wyd. GWP.
- Satir, V. (1972). *Peoplemaking*, Robert S. Spitzer: Palo Alto.
- Stańczak, M. (2020). Dialogowe rodziny - rozważania o komunikacji w rodzinie i postawach rodziców zdolnych dzieci, *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio. Komunikacja i dialog. Ujęcie interdyscyplinarne*, 2 (42), 124–134.
- Szymańska, P. (2019). *Uwarunkowania relacji z rodzeństwem we wczesnej dorosłości*, Łódź: Wyd. UŁ.
- Szymańska, P. (2016). An analysis of sibling relationship in adulthood: STQ - Now, Polish version, *Archives of Psychiatry and Psychotherapy*, 1, 55–64.
- Tomasello, M. (2003). *Constructing a language. A Usage-Based Theory of Language Acquisition*, Cambridge, MA, London: Harvard University Press.
- Volling, B.L. (2003). The Center for Child Well-being. Sibling relationships, (in:) M.H., Bornstein, L., Davidson, C.L.M. Keyes, K.A. Moore (eds.), *Well-being: Positive development across the life course*, 383–406, Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Wałęcka-Matyja, K. (2018). *Relacje interpersonalne dorosłych rodzeństw w aspekcie funkcjonowania psychospołecznego i krytycznych wydarzeń życiowych*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Wałęcka-Matyja, K. (2016). The Polish short version of the Adult Sibling Relationship Questionnaire (ASRQ-SF): Preliminary Report, *Hellenic Journal of Psychology*, 13, 89–103.

- Wałęcka-Matyja, K. (2015). Relationships with siblings as a way of coping with stress in the early adulthood and the level of self-esteem, *Polskie Forum Psychologiczne*, 20, 285–304.
- Watzlawick, P., Beavin, J., Jackson, D. (1967). *Pragmatics of Human Communication. A study of interactional patterns, pathologies, and paradoxes*, New York: Norton.